N°. 32. Donderdag 20 October 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

Een Inteekenbiljet voor het lidmaatschap vindt men op de 2de pag. van het Bijblad.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen:

I. Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Vrydag 28 October 1904 (*'s avonds ten 8 ure*).

In het gebouw der *Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen* **Prinsegracht 4.**

VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN

door den Assistent-resident-titulair
A. I N. ENGELENBERG.

Onderwerp:

Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over

MIDDEN-CELEBES.

DONATEURS en LEDEN *der Vereeniging „Oost en West”* hebben vrijen toegang, zoowel *in de zaal* als *op de galerij*.

Huisgenooten van leden betalen voor toegang tot *de zaal* **f 0.25;** op *de galerij* **f 0.10.**

Voor andere niet-leden is het entrée **f 0.50** voor *de zaal* en **f 0.10** op *de galerij*.

Leerlingen van Onderwijsinrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief aanmeldende, worden voor half entrée-geld toegelaten.

Kaarten zijn te koop en plaatsen kunnen DONDERDAG en VRIJDAG worden besproken van 10—12 en van 2—4 ure aan het **gebouw Prinsegracht 4** voornoemd.

Entrée-kaarten kunnen ook op den avond der voordracht worden gekocht.

II. Van het Dagelijksch Bestuur.

Van het Departement van Koloniën werden ter verspreiding door ons ontvangen 40 overdrukken der „Mededeelingen van Staatkundigen en Algemeenen aard” uit het *Koloniaal Verslag* over 1904.

Een exemplaar daarvan ligt op de leestafel in ons lokaal, 195 Laan van Meerdervoort, terwijl aan ieder onzer Afdeelingen en aan bibliotheken en leesinrichtingen te zamen nog ruim twintig stuks zullen gezonden worden.

De overige zijn voor belangstellenden beschikbaar en kunnen persoonlijk of schriftelijk worden aangevraagd aan den Algemeenen Secretaris der Commissiën, den heer *G. C. A. de Witt*, op zijn kantoor Laan van Meerdervoort 195 voornoemd, dat iederen werkdag van 10—12 en van 2—4 ure geopend is.

Voor verzendingskosten gelieve men de aanvrage te doen, per postwissel van *f* 0.10, of dit bedrag insluititende.

Opleiding der O.-I. Bestuurs-Ambtenaren.

Van den dit jaar afgetreden Rector Magnificus der Leidsche Hoogeschool, Dr. H. Kamerlingh Onnes ontving onze Redactie het «*Verslag van de lotgevallen der Universiteit in het afgeloopen jaar, uitgebracht op 19 September j.l., bij het overdragen der waardigheid aan zijn opvolger*», waarschijnlijk met 't doel: dat wij in 't bijzonder onze aandacht zouden schenken aan dat deel der rede, waarin de spreker de opleiding der aanstaande O.-Indische Bestuurs-ambtenaren behandelde.

«Het verheugt mij», zoo staat op blz. 14 te lezen, «na dit eerste tweetal jaren er op te mogen wijzen, dat de bemoeiïngen van onze Hoogeschool met de ambtenaarstudie tot krachtige ontwikkeling zijn gekomen».

«Reeds werden», zoo vervolgt de Hoogleeraar, «de commissiën tot het afnemen der beide laatste examens samengesteld uit academische docenten, vermeerderd met een actief dienend of gepensioneerd O.-Indisch Hoofdambtenaar, zoodat al de voordeelen van Universitaire boven Staatsexamens tot hun recht konden komen. Daarenboven heeft het in 1903 ingevoerde Candidaat-Ambtenaarsschap aan het Groot-Ambtenaarsexamen in Nederland het karakter van vergelijkend punten-examen voorgoed ontnomen. Daardoor zal de ambtenaarsstudie alweder een flinken stap in de richting van onze academische studie kunnen doen.

«Zij dient echter geheel tot dit peil te worden opgevoerd, waartoe in de eerste plaats de duur van dezen leergang van twee op drie jaren moet worden gebracht, zonder de candidaten aan dezen duur hunner studiën te binden en met opheffing van het voorschrift, dat wie eenmaal bij het examen wordt afgewezen, voor goed van de baan is. Eindelijk moet bij de aanstaande O.-I. Ambtenaren zelf veldwinnen, eene andere opvatting van de universitaire opleiding dan die, waarvan thans de meerderheid blijk geeft.»

Wij hebben vroeger, tijdens het voeren van den hevigen strijd over de verschillende systemen van opleiding voor den O.-I. Burgerlijk Ambtenaar, reeds meermalen te kennen gegeven, dat in zekere mate die strijd ons koud liet, omdat wij het geschikt worden van den jongen ambtenaar voor zijne taak, hoofdzakelijk toeschrijven aan zijn natuurlijken aanleg en aan de leiding, die hij in de eerste jaren van zijn werk in Indië ontvangt van resident en andere chefs, aan wie hij wordt toevertrouwd. Ongetwijfeld is een zeker peil van theoretische kennis, vooral van talen, van Indische land- en volkenkunde, van staathuishoudkunde, van landbouw, techniek en oostersche kunstgeschiedenis een onbetwistbaar voordeel voor den Indischen ambtenaar van het civiel bestuur, maar wij kunnen niet inzien, — en prof. Dr. H. Kamerlingh Onnes, die, zooals wij best begrijpen, eene andere overtuiging is toegedaan, duide ons zulks niet ten kwade — dat eene universitaire opleiding de meest verkieselijke is voor den aanstaanden Controleur. Er is echter hierover reeds genoeg geredetwist, vóór het tegenwoordige stelsel van opleiding werd aangenomen en aangezien aan de Leidsche Hoogeschool van de aspirant-ambtenaren, bij het ernstig vorderen van degelijke bekwaamheid in het dáár onderwezene vóór men ze hun diploma geeft, reeds heel wat kan worden gemaakt, zien wij er *thans* geen nut in het opleidingssysteem te bepleiten, dat naar *onze* opvatting de beste vruchten zou dragen, maar wat wij wel van belang achten, is op te komen tegen het door den aftredenden rector met zooveel warmte bepleite idée: dat de voor den Indischen dienst bestemde jongelui eerst dan ten volle nut van de Akademische opleiding zullen trekken, wanneer zij geheel aan het studentenleven deelnemen, door lid van het Leidsche studentenkorps te worden. Wij zullen hierover eerst den Leidschen hoogleeraar zelf aan 't woord laten.

Na de grofheden te hebben gekapitteld, die bij 't groen-loopen soms plaats hebben en zijne groote instemming te hebben doen hooren met den afkeer voor het spel, die door de meerderheid der studenten werd te kennen gegeven, vervolgt hij aldus:

»Zeker, wij zouden wenschen dat nog algemeener dan thans reine en zachte zeden, en eene eenvoudige leefwijze bij de studenten gevonden werden, dat zij nog meer dan thans vrij waren van de vooroordeelen der groote maatschappij. Wij zouden het gelukkig achten wanneer nog meer dan thans algemeene beschaving een kenteeken van den gestudeerden man werd geacht, en wie daarin aanvankelijk te kort kwam, zich meer inspande om zijne schade in te halen.

Doch wie op het geheel der uitingen van het Studentenleven let, moet er van overtuigd worden, dat in de Studentenwereld eene kracht leeft, die den enkele tegen verleiding kan steunen, de gemeenschap ten goede voortstuwt, en den omgang der studenten voor de Universitaire vorming de gewenschte vruchten doet dragen.

Tal van gezelschappen en vereenigingen van alle mogelijke samenstelling en aan de meest uiteenloopende zaken gewijd bevorderen dien omgang. Zij brengen jongelieden van de meest verschillende herkomst ongedwongen samen door gemeenschappelijke belangen, sympathieën, uitspanningen, liefhebberijen en genoegens en geven hun aanleiding tot gedachtenwisselingen, door welke zij elkanders verschillende idealen, overtuigingen en richtingen kunnen leeren waardeeren. Welk een tal van middelen om het latere leven te verrijken met herinneringen, die het tot het einde toe verwarmen, om individualiteit en karakter te ontwikkelen en tevens den weg te banen, langs welken wij één volk van broeders moeten worden!

Dat alles gaat voor het grootste deel om buiten die studenten, welke enkel met den trein de colleges te Leiden komen bijwonen. Ik acht het mijne plicht er op te wijzen dat dit aan de Universitaire vorming van velen ernstig afbreuk doet en zeer voor de hand liggende nadeelen voor velen van hen medebrengt. Het spoor-studentenwezen schijnt mij een euvel, waarop m. i. tot nog toe niet genoeg de aandacht is gevestigd.

Ieder begrijpt, dat er tal van gevallen van elders gevestigden zijn, die ik niet bedoel. Hoe meer belangstellenden, die anders niet met de Universiteit in aanraking zouden kunnen komen, door den trein hierheen worden gebracht, des te beter.

Wanneer ik tegen het spoorstudentenwezen optreed, heb ik diegenen op het oog, voor wie het verblijf te Leiden door den aard hunner studiën aangewezen is, en voor wie dit verblijf niet onmogelijk of onraadzaam is. Voor het welslagen in hun lateren werkkring zijn niet alleen energie en bekwaamheid maar ook menschenkennis, takt en geschiktheid, benevens zin voor kameraadschappelijke samenwerking noodig. Om deze eigenschappen te ontwikkelen is er geen betere leerschool voor hen dan de omgang met hunne medestudenten aan de Universiteit. Zoo het eenigszins mogelijk is late men zich van het verblijf aan de Universiteit dan ook niet terughouden door eenige meerdere kosten, welke het medebrengt. Deze zijn te beschouwen als noodzakelijke uitgaven om de opleiding, waaraan toch reeds zooveel wordt ten koste gelegd, werkelijk doel te doen treffen. Wie als student geen partij trekt van het voorrecht zich in de studentenwereld te kunnen bewegen, zal een belangrijken steun in het latere leven ontberen.

Ten zeerste is het dan ook te betreuren, dat de meeste der aanstaande O.-I. bestuurs-ambtenaren spoorstudenten zijn.

De candidaat-ambtenaren mogen zeker wel ernstig bedenken of zij het tegenover hunne toekomst kunnen verantwoorden alleen maar examen-studenten te zijn. Zelfs de omgang met de aanstaande Indische rechterlijke ambtenaren of met aanstaande bestuursambtenaren van een ouder jaar blijft voor hen als spoorstudenten zoo goed als afgesloten.

Voor opleiding aan eene vakschool is voor hen in 1902 akademische studie in de plaats getreden. Zullen nu toch de belanghebbenden zich tot vakkwekelingen maken in plaats van tot volle studenten der akademie? Wie heeft meer behoefte aan den veelzijdigen omgang, waartoe het verblijf aan de Universiteit de gelegenheid geeft, dan de bestuursambtenaar, die in Indië reeds op jeugdigen leeftijd in tal van uiteenloopende verhoudingen tot de meest verschillende Europeanen, inlanders en vreemde oosterlingen komt te staan, die bestuur zal moeten voeren, bruggen zal moeten bouwen, politierechter zal moeten zijn, die met cultures in aanraking komt en voor wat niet al heeft te zorgen, die in al deze verhoudingen zijne beschaving en in het bijzonder zijne wellevendheid moet toonen, opdat de zoozeer aan vormen hechtende beschaafde Inlander hem niet

FEUILLETON.

De Hechtste Band.

Naar het Engelsch door N. v. Z.

Hoofdstuk IV.

Mevrouw Watson, de zendelingsvrouw, trad door de achtergalerij haar huis binnen en wierp met een gebaar van vermoeidheid haar zonnehoed op een stoel. Den geheelen morgen was zij bezig geweest het evangelie uit te leggen aan eenige inlandsche christenvrouwen en meisjes.

„John”, riep zij, „ben je al terug?” Zij keek even in de schaars gemeubelde slaapkamer en toen zij daar niemand zag, ging zij naar de voorgalerij, waar de tafel voor het middagmaal gedekt stond. Haar schrander gelaat, met zijn nogal scherpe trekken en heldergrijze oogen, was vroeg oud en gerimpeld door hard werken in het warme klimaat, een al te sober leven en het onweerstaanbaar verlangen naar hare kinderen, die in Engeland door betrekkelijk vreemden werden opgevoed, terwijl zij en haar man in ballingschap zwoegden en strijd voerden om de zieltjes der „heidenen” te bekeeren. De laatste dagen schitterden hare oogen van blijde verwachting, want de scheiding zou spoedig opgeheven en haar hartewensch vervuld worden. Men had den heer Watson verzocht naar Engeland te komen om daar lezingen te houden over de zending, gedurende een half jaar. Zoodra de regenmoesson doorbrak, zouden zij vertrekken, en der vurig verlangende moeder, die de dagen, welke vóór hun afreis nog moesten verloopen, telde, schenen deze laatste weken bizonder lang toe. Het was nu einde Maart en niet vóór half Juni zouden zij weg kunnen gaan.

Zij stond op de stoep, en zag de lange, eenigszins gebogen gestalte van haar man in de verte naderen.

„Je bent laat”, riep zij, toen hij dichtbij kwam, het ongeduldige in den toon van haar stem onderdrukkende. „Je zult wel moe zijn.”

„Ja, wel een beetje,” bekende hij, zijn warm hoofd ontblootende, terwijl hij de galerij binnentrad. „Ik heb een erg drukken morgen gehad in de school en daarna nog gepreekt op de *passar*. Ik geloof echter, dat het voorrecht mij heden te beurt is gevallen, ten minste één hart bewogen te hebben. Het verheugde mij op te mogen merken, dat de graanhandelaar, die, zooals je weet, anders altijd zoo onbeleefd en hinderlijk is, naar mij toe kwam en rustig bleef luisteren naar Gods Woord, en — een Nieuw Testament kocht, ofschoon ik moet bekennen, dat hij schandelijk afpingelde en het voor verminderden prijs kreeg. Toch voelde ik dat het goede zaad niet tevergeefs wordt uitgestrooid en dat besef schraagt mij.”

De man ging zitten; een zucht, voortkomende uit lichamelijke vermoeidheid, werd onmiddellijk onderdrukt. Zijn gelaat was smal en mager, en de uitdrukking zijner diepliggende oogen gaven hem het aanzien van een profeet, een heilige, een martelaar. Zijn geloof was zuiver en krachtig, zijn hoop onuitputtelijk; herhaalde teleurstellingen en ontmoedigingen konden zijn ijver slechts aanvuren, terwijl de minste vooruitgang in de goede richting hem met vertrouwende geestdrift vervulde.

»En wat deed gij, liefste?”, vroeg hij teeder, zijn hand op haar schouder leggend.

»O, mijn gewone werk” zeide zij kalm, terwijl zij doorging met theezetten — »lesgeven, psalmen zingen, rekeningen nazien en een paar onaangename dingen ondervinden. Herinner je je dat knappe vrouwtje, dat eenige dagen geleden tot ons kwam?”

»Ja zeker. Zij kwam bescherming bij de zending zoeken tegen de wreede vervolging, die zij van haar man en kastegenooten ondervond, omdat zij zoo gretig naar ons onderwijs had geluisterd. Wat is er met haar?”

»Welnu, 't is mij gebleken, dat zij verliefd is op een der nietswaardige slenteraars van de passar, en dat *dit* meer de reden der »vervolging” was, dan iets, dat in betrekking zou staan tot ons onderwijs. Zij kwam hier, omdat zij begreep, dat haar jaloersche en achterdochtige echtgenoot haar anders op een goeden dag haar neus af zou snijden. Van morgen kwam zij mij smeeken, je te vragen, haar en dien kerel te doopen en hen dan te trouwen volgens de Christelijke geboden, om daarna op ons erf te mogen wonen, waar zij veilig zouden zijn, voor de wraak hunner familieleden.”

Mevrouw Watson vertelde droogjes deze kleinzielige geschiedenis, welke zij zoo goed doorzien had. Zij was een uitstekende echtgenoote, een ware Christin, met veel plichtsbesef en practischen zin voor het zendingwerk; maar haar gezond verstand en scherp waarnemingsvermogen beletten haar dikwijls haar mans optimistische inzichten in het bekeeringswerk te deelen.

»O Julia! hoe bedroevend!” zeide de leeraar, »en ik vertrouwde er zoo vast op, dat hare geloofsbelijdenissen echt gemeend waren! Wat hebt ge daarop gedaan?”

»Natuurlijk heb ik haar dadelijk gezegd, dat ge daartoe nimmer te vinden zoudt zijn. Zij was blijkbaar van meening, dat wij gaarne voor alles de oogen zouden sluiten, alleen om een paar »zoogenaamd bekeerden” meer op ons doopregisters te kunnen zetten. Ge zoudt niet weinig verbaasd gestaan hebben over de taal, die zij toen uitsloeg! Zij begon dadelijk haar boeltje te pakken, aldoor op ons scheldende, en maakte dat zij wegkwam, het nest! Gelukkig ook, want zij had werkelijk een slechten invloed op de anderen, die ons erf bewonen; ik heb haar reeds van den beginne gewantrouwd.”

»Je ziet de dingen meestal goed in”, zeide Watson meewarig.

»Ja” dat is zoo, hernam zijn vrouw, »maar, daar komt 't eten, maak je nu maar niet moeilijk meer over dat wicht. Zij was een ondeugend ding, en kwam alleen tot ons, omdat zij dat den kortsten weg dacht tot bereiking van haar slecht doel en ik wed, als wij de waarheid konden te weten komen, dat de oude graanhandelaar de testamentboeken alleen heeft gekocht, om tot pakpapier voor zijn waren te dienen. Je bent veel te goedvertrouwend, en 't is gelukkig, dat ik er nog ben, om je van tijd tot tijd de oogen te openen!”

Zij gingen eten en Mevrouw Watson begon — zooals zij iederen morgen opnieuw deed, sinds zij wist, dat zij naar Engeland zouden gaan — plannen te maken voor de reis en voor het tijdelijk opbreken der inrichting.

»Wij moeten alles maar laten bewaren”, zeide zij reeds met voldoening aan het inpakken denkende. »Wij hebben niets, dat de moeite van het verkoopen waard is. Wat ouden rommel kunnen wij ter vendutie naar de bazaar van Jahans zenden. Hij is maar een nuttig man. en zijn dikke, domme vrouw is toch erg goedhartig! Ik moet haar eens op gaan zoeken, want laatst zond zij mij een groote mand vol *djamboe*; daar heb ik gelei van gemaakt om mee naar Engeland te nemen voor de kinderen. Die kleine Vereker krijgt daar een erg verwaarloosde opvoeding — zij moesten hem toch naar school sturen of op een andere manier onderwijs laten geven.”

»Zij nemen hem nooit mee naar de kerk;” klaagde Watson.

»Neen. De geheele familie gaat naar de kerk van het garnizoen — ik denk, meer om naar de soldaten te kijken en met hun eigen mooie kleeren te pronken, dan uit eenig godsdienstig gevoel, en het komt waarschijnlijk niet in hen op, dat 't kind er ook heen moet gaan. Waaraan zou de kleine jongen eigenlijk gelooven? — aan de Hindoe goden, veronderstel ik! Laatst was hij eens hier; hij is schrander genoeg — maar erg onontwikkeld. Mijn hemel!”, voegde zij er aan toe, haar oogen eenigszins dichtknijpend om in den fellen zonneschijn te turen — »daar komt zijn moeder bij ons de poort in, met een grasgroene japon aan, die zij door de stof laat slepen! Wat zou zij willen?»

De gewoonlijk zoo kalme mevrouw Vereker hijgde van aandoening. Zij knipte met haar oogen en had moeite haar tranen te bedwingen, terwijl zij mevrouw Watson een slappe, klamme hand toestak.

als een barbaar beschouwe, doch tegen hem opzie en toegeve aan zijn intellectueel overwicht?

Moge mijn opvolger kunnen vermelden, dat — mede onder den invloed van een op drie jaren gebrachten leergang — in den toestand, waarop ik hier gewezen heb, verbetering is gekomen, en alle belemmeringen van den bloei van de O.-I. ambtenaarsstudie zijn uit den weg geruimd. Moge verder de inspanning der Universiteit om bij de aanstaande ambtenaren een hoog besef van hunne roeping te ontwikkelen, tot heil strekken van de Oostersche volken, over welke Nederland de leiding tot zich getrokken heeft en aan welke het tot onafwijsbare plicht heeft, materieele en intellectueele verheffing te brengen. Zoo naast eigen plichtbesef nog iets Leiden kan aanvuren bij het vervullen van zijn taak in dit opzicht, dan is het zeker de wetenschap, dat, gelijk de audientie ten paleize te Amsterdam in 1903 aan de deputatie uit den Senaat mocht bewijzen, het oog van H. M. onze geëerbiedigde Koningin met belangstelling op deze laatste uitbreiding van Leidens werkkring gevestigd is.»

Hebben wij er nu bedenkingen tegen, dat de zonen van vermogende ouders, die voor ambtenaar bij het B. B. worden opgeleid, te Leiden gaan wonen en zelfs tot de meest verdienstelijke leden van het studentenkorps gaan behooren? Volstrekt niet, — ook al vreezen wij, dat des professors billijke wenschen naar meer zachtheid van zeden en eenvoud in leefwijze dáár nog zeer lang onvervuld zullen blijven en al zijn wij overtuigd, dat beschaving en wellevendheid niet tot het bijzonder domein van de korpsleden behooren, — maar wij zouden het betreuren, wanneer, zoowel onder de studeerenden zelf, als daar buiten, de gedachte zich vestigde, dat zij, die van huis-uit beschaafd en wellevend aan de Akademie komen en zich dáár uitsluitend met hunne studiën bezig houden, in de toekomst minder bruikbare mannen beloven te worden, dan de geldelijk meer bevoorrechte korpsleden. Want de reden, dat de meeste der aanstaande O.-I. bestuursambtenaren spoorstudenten zijn, ligt immers daarin, dat hun belang of dat hunner ouders *vordert*, dat zij met een minimum van kosten hun doel bereiken. Mag hiervan nu het gevolg zijn, dat zij, door wien ook, met een oog van geringschatting worden aangezien?

Dit bedoelt zeker ook Prof. Dr. K. O. niet, maar door onjuiste opvatting zou het uit zijne rede kunnen worden afgeleid en wij stellen er prijs op hier alle misverstand te doen verdwijnen, omdat wij zoo ten volle instemmen met het slot zijner rede, dat van hetgeen wij er uit overnamen, de laatste alinea is.

Onder één voorbehoud echter, dat namelijk de verlenging van den leergang tot drie jaren, dan ook dienstbaar worde gemaakt om de theoretische kennis van den aspirant-controleur, voor zooverre dit aan eene Hoogeschool mogelijk is, uit te breiden, in den zin als door ons in het begin van dit artikel aangegeven. Wij stellen ons als den besten gang van zaken voor, dat ouders of voogden, die hun kinderen voor ambtenaar bij het B. B. in O.-Indië willen opgeleid zien, beginnen met ze te zenden naar de landbouwschool te Wageningen. Voor landbouwstudie behoeft daarom o. i. de universiteit niet te zorgen, doch naast den landbouw, die de hoofdbron van het bestaan is der Inlandsche bevolking van den Oost-Indischen archipel, zal echter, wil men het land tot «materieele en intellectueele verheffing brengen», ook de nijverheid zich belangrijk moeten ontwikkelen en de in verval verkeerende Indische Kunstnijverheid moeten worden opgebeurd. Het zou zeker een onbegonnen werk zijn, te beproeven den aanstaanden bestuursambtenaar zoodanig met kennis te overkroppen, dat hij bij aankomst in O.-I. b.v. al dadelijk kon gaan «bruggen-bouwen» of een batikkerij besturen, maar nu de Leidsche Hoogeschool de opleiding dier ambtenaren op zich neemt, zouden wij wenschen, dat bij hen ook de grondslagen worden gelegd, waarop zij later kunnen voortbouwen, wanneer de omstandigheden, waarin zij geplaatst worden, hen in aanraking brengen met Inlandsche huisvlijt en kunstnijverheid. Ongetwijfeld maken deze beide reeds thans een onderdeel uit van het onderwijs in de land- en volkenkunde, doch wat wij bedoelen is, dat er bij de studie speciaal het licht op valt, zoodat ook de Indonesische sierkunst niet worde vergeten.

En dan nog een wensch, dien wij hopen, dat niet tot «den vrome» zal blijven behooren: «Oost en West» kan er niet genoeg op wijzen, hoe gebrek aan kennis der Indische toestanden bij het Nederlandsche volk, de hoofdoorzaak is der onvoldoende belangstelling, die het toont voor de landen en volken, over welke het «de leiding tot zich getrokken heeft en aan welke het tot onafwijsbare plicht heeft, materieele en intellectueele verheffing te brengen».

De Leidsche Hoogeschool, met hare leerstoelen, dienende tot het verspreiden der kennis omtrent O.-Indië, kan, in onze richting, nog nuttiger werkzaam zijn, dan ze nu reeds is, wanneer professoren en studenten meer de overtuiging krijgen, dat het *ook voor hen, die in het vaderland blijven*, van 't grootste gewicht is, degelijke kennis op te doen van de land- en volkenkunde — in den ruimsten zin van het woord — betreffende Nederlands Koloniën en Bezittingen buiten Europa.

Uit aan de universiteiten gepromoveerden bestaan immers voor een groot deel de beide Kamers der Nederlandsche Volksvertegenwoordiging!

Week-Overzicht.

Uit de Pers. De tocht naar het Sneeuwgebergte. *Nieuwe Cour.* van 15 dezer. Goede politiek *id.* 14 dezer. De zending van overste van Daalen naar Borneo. *Avondpost*, *Nieuwe Rott. Cour.* van 12 dezer. Indische hervormingen *Nieuws v/d Dag.* van 12 dezer De zwerver *Alg. Hbl.* De curaçaosche begrooting *Vaderland.* Indisch optimisme *Alg. Hbl.* van 13 dezer. Ten einde raad *Amsterdammer* van 16 dezer.

Daar, met uitzondering van het door de *N. R. C.* ontvangen bericht der zending van den kruiser „Gelderland" en het flotieljevaartuig, „Mataram" tot tuchtiging van de kustbewoners van Zuid-Flores, die zooals men weet de landingsdivisie van de »Mataram« aanvielen, terwijl de onzen aan het palabberen waren, en van de lezing van den heer Engelenberg in het Indisch Genootschap waaromtrent reeds in ons vorig nummer op een andere plaats verslag werd gedaan, uit de naaste omgeving niets bijzonders te melden valt uit de afgeloopen week, moeten we ons nu tot 'n peroverzicht bepalen.

Omtrent den tocht naar het sneeuwgebergte, waarvan de deelnemers blijkens de mailbladen per »Flamingo« reeds naar Merauke waren vertrokken, ontleend de *Nieuwe* aan een particulier schrijven eenige wetenswaardige bijzonderheden.

Met voldoening stippen we daaruit aan, hoezeer men op het welzijn der bij den tocht mede te voeren koelies is bedacht geweest. Alle 135 waartoe het eiland Rotti, de Key-eilanden en het eiland Madoera hunne contingenten stelden, krijgen ieder een klamboe en waterdichte grondligging. Bovendien geeft de genie in bruikleen 60 strekkende meter geraamte van chineesche barakken en neemt men de noodige atappen meê, om in het landingsbivouak dadelijk zoo goed mogelijk mannen en vivres onder dak te brengen. Voor de Rottineezen, die in hun land aan klip- en bergklimmen gewend, waarschijnlijk voor de koudere bergstreken zullen worden gebruikt, worden wollen dekens, baaien hemden, broeken en sokken, hooge zeildoeksche rijgschoenen, enz. meêgenomen.

In het landingsbivak zullen 25 man van de mobiele colonne te Merauke onder officier worden achtergelaten, terwijl 40 man tot geleide van de expeditie zullen strekken en tot bewaking van langs den weg op te richten depôts.

Aan den tocht nemen, gelijk bekend is, deel de oud.-zeeofficier Posthumus Meyes, de genees-natuurkundige Dr. Koch, de mijn-ingenieur Moerman, de controleur Seyne Kok en de kapitein der genie de Rochemont.

Ten slotte merkt de schrijver het volgende op:

»Ge ziet hoe krachtig de Regeering en al haar ambtenaren helpen. Die dikwijls zoo belanglooze hulp is juist daarom eene groote moreele steun geweest bij de oplossing van de vele moeilijkheden, die zich voordeden. Het geeft een warm gevoel, dat in dat cynisch geheeten land toch Goddank nog niet alles om belooning en geld gaat, maar dat men nog symphatie kan voelen voor een zaak als deze. Van zijden, die nooit van de expeditie of haar leider gehoord hadden, en niet wisten hoe de Regeering erover dacht, werd de verzekering verkregen: »op alle hulp van het Bestuur te kunnen rekenen» en we ondervonden dan later, dat dit geen frases waren. Het is een voorrecht geworden, vol aangename herinneringen voor later jaren, op die wijze het werk te hebben mogen doen.

Wij mogen tot 1 Maart met de schepen uitblijven en dan weer op Java terug; dus pl.m. 6 maanden. De eigenlijke landtocht zal pl.m. 4 maanden duren. Men vertrekt allereerst naar den N. ingang der Mariannestraat en begint van daar af de kust te onderzoeken en alle rivieren zoo mogelijk op te stoomen.»

Zonderling toch de tirade over »dat cynisch geheeten land,« dat nu dan toch voor dezen schrijver tot de sprookjeswereld zal zijn verwezen.

Goede politiek acht de *Nieuwe* het terecht om, gegeven den geuiten wensch van de hoofden van een aantal landschappen aan het Toba-meer en in het Boven-Barossche, om onder ons rechtstreeksch bestuur te worden gesteld, door bestuursuitbreiding te gemoet te komen.

Omtrent een der regeeringsmotieven tot afscheiding van de landschapen Siantar en Tanah Djawa van Batoe Bahara, de vrees voor het ontstaan van uit een politiek oogpunt ongewenschte, al te nauwe aanrakingen van de nu nog in hoofdzaak heidensche bevolking dezer landschappen met de moslemsche kustbewoners, merkt het blad op:

Het komt ons juist gezien voor, dat het Gouvernement in deze lastige materie, dáár ter plaatse prefentief optreedt. Iets anders zoude het natuurlijk wezen, indien bepaaldelijk stelling werd genomen tegen den Islam. Wat hierbij natuurlijk niet plaats vindt.»

Hoewel wij gemeend hebben ons vooralsnog te moeten onthouden van commentaren op de zending van overste van Daalen naar Bandjermasin ontslaat dit ons niet van de verplichting om melding te maken van hetgeen in andere bladen daaromtrent werd opgemerkt.

De *Avondpost* meende te weten, dat tijdens de afwezigheid van overste van Daalen van Atjeh, de kapitein Colijn daar zou blijven als adviseur in den geest van den voormaligen gouverneur van dat, nog zoo moeielijk gewest.

Hiertegenover staat, dat naar het *N. v. d. D.* vernam het beginsel van decentralisatie van het bestuur in Nederlandsch-Indië ook nog in andere richting zal worden verwezenlijkt dan bij de tegenwoordige indische begrooting reeds is aangegeven door het voorstel tot oprichting van gemeentelijke besturen.

't Ligt n.l. in de plannen der regeering een afzonderlijk bureau te vormen, dat zich bepaaldelijk zal bezighouden met de zaken der gewesten buiten Java en Madoera. Met geleidelijke uitbreiding van jaar tot jaar zou dit bureau zich allengs ontwikkelen tot een zelfstandig »departement voor de Buitenbezittingen", met afdeelingen voor de verschillende gewesten.

Als de feitelijke oprichter en toekomstige chef van het nieuwe bureau wordt nu genoemd de kapitein H. Colijn.

In verband met het vorenstaande zouden deze plannen dan toch eerst kunnen worden verwezenlijkt, zoodra indien de *Avondpost* juist ingelicht bleek, de heer Colijn op Atjeh kan worden gemist.

Over het in hoofde genoemde onderwerp schrijft van Heckeren, een ander dan de medewerker aan dit blad, in de *Nieuwe Rott.*, na gewaarschuwd te hebben om niet, door in den geest van een, in het *Ind. Mil. Tijdschrift* aanbevolen plan, om de Pegoestian in hoofdzaak met inlandsche hulptroepen te bestrijden. dààr 'n Toekoe-Oemar-periode in het leven te roepen, het volgende:

»Willen wij werkelijk de bewoners van de Boven-Doesoen van onze kracht doordringen, vooral nu het succes der wapenen tot nu toe vrijwel aan hun zijde was, dan zal onze troepenmacht het moeten uitvechten, al zullen daarbij de dajaksche hulptroepen uitstekende dienstenkunnen bewijzen, ja, al kunnen wij zonder medewerking van die helpers niets in korten tijd tot stand brengen.

Ik heb er een blasse Ahnung van, dat de pas opgetreden gouverneur-generaal op dit gebied een voldoend aantal van elkaar afwijkende adviezen zal gevonden hebben. Nog onlangs kon men in een der indische bladen de verzuchting lezen, dat de niet lang geleden opgetreden resident alles omverwierp, wat door zijn voorganger werd goedgekeurd. Om nu een beslissing te kunnen nemen zal de G.G. iemand naar de Z. en O. afdeeling van Borneo hebben gezonden, in wiens oordeel en inzicht Z.E. een onbeperkt vertrouwen heeft, iemand, van wien hij persoonlijk zeker weet, dat het woord »onmogelijk« niet in zijn dagelijksch woordenboek voorkomt. Zoo beschouwd geloof ik niet, dat de oproeping van den overste van Daalen door den te velde schitterend bekend staanden luitenant-kolonel Drijber als een geringschatting behoeft te worden opgevat, zooals hier onder gezelligen kout wel wordt beweerd. Van de Borneosche zaken hebben beide hoofdofficieren evenveel verstand, daar de overste Drijber eerst kort geleden als gewestelijk militair commandant optrad. Het zal er dus alleen op neer komen, dat de landvoogd, wetende hoe de overste van Daalen een onverzettelijken wil aan een goed doorzicht paart en zijn zijn sporen verdiend heeft in het organiseeren en uitvoeren van tochten, waar veel ontbering en een onvermoeid ageeren geboden is, dezen hoofofficier heeft aangewezen om, in overleg met den resident, Z.E. van advies te dienen omtrent de te volgen gedragslijn, die dan ook tot in de uiterste consequentiën zal gevolgd worden.»

Indertijd deelden wij mede — schreef het *Hbl.* — hoe de teekenaar W. O. J. Nieuwenkamp, meer algemeen bekend onder den, op hem overgeganen naam van zijn woonschuit, De zwerver, weer een reis naar Indië ging doen, niet alleen om studie materiaal te verzamelen, doch ook om voor verschillende musea (en voor *Boeatan*) inkoopen te doen.

De heer Nieuwenkamp keerde dezen zomer terug en dezer dagen kwam hij weer voor den dag en meerde zijn woonschuit aan een van Amerfoorts kaden om er, evenals in Amsterdam en zoovele andere steden, een tijdelijke tentoonstelling van zijn houtsneden en etsen te houden.

Studies van zijn reis zijn er eigenlijk, voor het publiek, nog niet te zien. Toch is hij bezig tal van schetsen en aanteekeningen uit te werken, om die te verzamelen in een prachtwerk over Bali, waar hij den langsten tijd van zijn reis doorbracht.

In het voorjaar echter zal hij een tentoonstelling te 's-Gravenhage houden (naar wij vermoeden in *Boeatan*) van verschillende zeldzame en mooie producten der zoo hoogst interessante Balineesche kunstnijverheid.

Den duur van zijn reis moest Nieuwenkamp ditmaal bekorten, omdat hij door een ernstigen aanval van malaria werd aangetast. Doch den volgenden winter keert hij waarschijnlijk weer terug om zijn onderbroken studies te kunnen voortzetten.

In een bespreking van de curaçaosche begrooting komt het *Vaderland* nog eens terug op het nu, door den op de begrooting gebrachten memorie-post zoo goed als te niet gedane besluit van den Kolonialen Raad, om den aanleg van een steiger voor Sint Eustatius niet goed te keuren.

Men weet dat, behalve dezen post ook verschillende andere posten door den Raad werden geschrapt, waaronder er ook waren, die voor het hoofdeiland zelf, ja voor Willemstad van groot belang moesten worden geheeten. We hebben toen dat Raadsbesluit geweten aan de nawerking der ontstemming over een, zeker niet zóó bedoeld ministerieel woord, als dit te Willemstad werd opgevat, om nu eens ter dege te toonen, dat men er niet maar steeds op uit was, om op de moederlandsche kas te leunen.

Dit neemt niet weg, dat we het met 't *Vaderland* toch eens kunnen zijn, dat de curaçaosche vertegenwoordiging eenzijdig is samengesteld; dat de eilanden Boven den Wind er niet tot hun recht komen.

»Om daartoe te geraken, schrijft zij, zijn twee dingen noodig: samenstelling van den raad door verkiezing, niet langer door benoeming door de Kroon en betere communicatie tusschen de Boven en de Benedenwindsche eilanden."

Voorts verwijlt het blad bij het onderzoek naar intensiever bevissching van de Caraibische Zee, dat in dit jaar niet zal afloopen en dus gedurende het volgend jaar zal worden voortgezet, bij de maatregelen tot opbeuring van den landbouw.

»Wanneer er nu ook nog een mijnwet komt, zoo schrijft zij verder, die tot de wederontginning der fosfaatlagen op Santa Barbara zal noodzaken — want de heer Van Kol is er niet in mogen slagen den Engelschman Godden, wien in hoofdzaak de plantage behoort, tot een vergelijk met zijn mede-eigenaren te brengen en dus tot wederopvatting der outginning — waarbij een zeshonderd arbeiders brood zullen kunnen vinden; en wanneer de absurde onderlinge invoerrechten der zes eilanden zullen verdwenen zijn, die nu het onderling handelsverkeer belemmeren, dan komt er wezenlijk kijk op betere toestanden.

Op ingrijpende verbetering van het belastingstelsel der kolonie is inderdaad nu kans. In de Algemeene Toelichting op de raming der middelen wordt meegedeeld, dat de invoering der nieuwe inkomstenbelasting, die in den Kolonialen Raad met zooveel moeite is tot stand gekomen, wacht op de beantwoording der vraag of het niet de voorkeur verdient haar op te te nemen »in een algemeene herziening van het belastingstelsel, die het onderwerp uitmaakte van eene gedachtenwisseling met den Gouverneur der kolonie.»

Waarschijnlijk zal de minister van koloniën wel genegen zijn in zijn Memorie van Antwoord, wanneer er in de afdeelingen naar gevraagd wordt, mede te deelen waarop die gedachtenwisseling is uitgeloopen.»

In het nummer van den 13en dezer wijst het *Alg. Hbl.* op het indisch optimisme, dat voorzit bij de raming van inkomsten van het boschwezen. In het zesjarig tijdvak 1898—1903 zijn de ontvangsten in het geheel 4 millioen beneden de raming gebleven. Dit zou als 'n gewone, hoewel steeds pijnlijke tegenvaller zonder meer zijn te beschouwen, ware het niet, dat juist die optimistische ramingen dienen om het feit der steeds aangroeiende uitgaven te verklaren.

In de *Groene* verklaart de heer C. v. d. Pol zich ten einde raad over de voorgestelde maatregelen om Java voor verdere inzinking te bewaren en over het begin van uitvoering der decentralisatie-plannen.

Oost-Indische berichten.

Afschaffing der schutterijen. De *Deli-Crt.* weet mede te deelen dat reeds in beginsel is besloten tot afschaffing der indische schutterijen, waarvoor een algemeene weerbelasting en jaarlijksche herhalingsoefeningen in het schieten in de plaats komen.

Van de hoogvlakte. Nader meldt de *Deli-Crt.* dat de colonne Bleckmann den 15en September is opgerukt naar Batoe Karang, waar pengoeloe Si Kiras — gesteund door een kleine bende Gajoes — tegenstand bood. Na een half uur was de kampong ingenomen; de vijand liet 1 dooden en 1 gewonde liggen; onzerzijds 1 inlandsch fuselier gewond, terwijl 1 europeesch fuselier een schampschot kreeg.

Dienzelfden dag werd het diepe ravijn der Laoe Biang overgetrokken en na een hevig gevecht des vijands stelling bij Negorie genomen, waarbij de vijand 14 dooden — waaronder twee Gajoes — achterliet, terwijl onzerzijds luitenant de Jongh Swemer licht werd gewond.

Door de hoofden van alle westelijke oeroengs is thans hun onderwerping aangeboden. De colonne was voornemens op 17 September via Perbesi, Kwala en Djochar naar Kaban Djahé terugtekeeren.

De organisatie der arbeidsinspectie. Het zelfde blad bevat in algemeene trekken eenige mededeelingen omtrent de wijze, waarop de arbeidsinspectie ter Oostkust van Sumatra aanvankelijk zal geregeld zijn.

Openbaarheid zal de eerste leuze zijn der inspectie. Samenwerking zou bijv. kunnen worden gezocht met het Planters-Comité tot het beleggen eener vergadering, waarin een overzicht zou worden gegeven van hetgeen gebeurd is en gebeuren gaat.

Krachtens hun aanstelling zijn de inspecteurs belast met de zorg voor de richtige naleving der koelie-ordonnantie. Zij hebben daarbij de belangen van beide contractanten van het arbeidscontract in 't oog te houden.

De inspecteur informeert zoowel bij den ondernemer als

»U gaat spoedig naar Engeland terug, niet waar, bij het begin van den regenmoeson?", begon zij, met de deur huis in vallend.

»Binnen drie maanden, vertrekken wij, met Gods wil," zeide de heer Watson, »tegen half Juni naar wij hopen. Wat scheelt er aan mevrouw Vereker? Ik maak mij ongerust, dat er iets is gebeurd, dat u van streek heeft gebracht."

Mevrouw Vereker viel in een stoel neer en de Watsons lieten uit beleefdheid hun eten koud worden, om naar haar verhaal te luisteren. Het kwam niet in haar op, hun te verzoeken met den maaltijd door te gaan.

»Ja, dat is zoo, er is iets gebeurd, dat wij allemaal erg vervelend vinden. Mijn grootmoeder is gestorven; eergisteren hebben de priesters haar lijk verbrand op de daartoe bestemde plaats. U weet wel, wie ik bedoel, mevrouw Watson; u hebt haar wel eens bij ons gezien, ik behoef voor u niets te verbergen. Zij was een zeer rijke, oude inlandsche vrouw en wij hebben er altijd op gerekend, al haar geld te krijgen na haar dood."

Watson schudde zijn hoofd, als stilzwijgende vermaning tegen zulk een wereldsche uiting, maar zijn vrouw vroeg belangstellend, of zij het fortuin der oude vrouw hadden geërfd of niet?

»Neen", vervolgde mevrouw Vereker, half huilende van woede. »Zij heeft vele duizenden guldens vermaakt aan de Brahmanen om er een tempel van te bouwen ter harer eere — die akelige, oude heidin," zich tot den zendeling wendend, die op dit punt zeker met haar mee zou voelen — »en ons liet zij niets na,« mevrouw Watson haar handen toestekend — »wij blijven er koud van! Mijn vader en moeder zijn woedend! Zij zeggen, dat zij gek was — zij is altijd gek geweest! Maar wij kunnen er niets aan doen. Het testament is uitstekend in orde. O, 't is om dood te gaan van ergernis! Mijn vriend, mijnheer Alexander Christian — een indo-Europeesche apotheker, die in den laatsten tijd groote bewondering voor mevrouw Vereker had getoond — zegt, dat 't misdadig is, om verwachtingen op te wekken en die dan te vernietigen." — Twee dikke tranen rolden over haar wangen, want de weduwe vreesde, dat het schandelijk testament van Bibi-Jahans de »verwachtingen,« die zij in haar hart omtrent den heer Christian koesterde, zou vernietigen.

»En die arme Paul!«, vervolgde mevrouw Vereker snikkend. »Zijn oom en tante zouden hem tot zich genomen en opgevoed hebben; ik heb dit aanbod alleen van de hand gewezen, omdat de oude vrouw er tegen was en wij dachten, dat zij al haar geld aan de priesters zou vermaken, als wij hem niet hier hielden. Maar nu zend ik hem *toch* naar Engeland!« — met vervaarlijke stemverheffing — »juist omdat zij 't niet graag had! Ik heb wat geld in de bank, en zal er wat bij leenen. Ik zal aan mijn schoonzuster schrijven en vragen, of zij en haar man Paul tot zich willen nemen en hem opvoeden als hun eigen kind. Ik zal haar vertellen, hoe arm ik ben, en dat ik daarom alleen zijn overtocht en zijn uitzet kan bekostigen, maar dat zij het pensioen, dat ik voor hem krijg, naar willekeur mag besteden. Het gouvernement kan dat wel regelen, dan heb ik er niets meer mee te maken! Hierover kwam ik u spreken. Zoodra ik op het denkbeeld kwam, ben ik door stof en hitte naar u toegekomen. U gaat naar Engeland; mag ik aan Lady Jardine schrijven, dat u Paul mee zult brengen, als zij hem hebben wil? Ik zal alle kosten betalen, en u ook eenige guldens geven voor de moeite.»

»Aan dit laatste denken wij niet«, wierp Watson tegen, nog vóórdat zijn vrouw kon antwoorden,« maar een gift ten bate der zending zou voldoende belooning zijn voor welke moeite ook.«

»Wij gaan tweede klasse en geheel over zee«, zeide mevrouw Watson wijfelend, »en in den regenmoesson is 't een akelige reis. Zou 't niet beter voor hem zijn, te wachten tot het koele jaargetijde en hem dan met iemand mee te geven? Gaat u zelve niet?«

De arme vrouw had zich zoo verheugd op kalmte en rust gedurende de reis; zij kon 't nu niet over zich verkrijgen, gretig de zorg op zich te nemen voor een bedorven, indo-europeeschen jongen, ofschoon zij het kind wel mocht lijden en belang in zijn toekomst stelde. Zij wist te goed, hoe lastig kinderen aan boord kunnen zijn; de verantwoordelijkheid, die op haar zou rusten, de hitte der badkamers, als zij gewasschen moeten worden, het vroege uur hunner maaltijden; de afkeer, die zij hebben van de kajuit en hun dwingen om laat op te blijven.

Maar mevrouw Vereker was er niet van af te brengen; zij legde breedvoerig uit, waarom zij zelve Paul niet weg kon brengen, waarbij zij zich zelve nogal eens tegensprak en bleef pal in haar stoel zitten, totdat mevrouw Watson vol berusting beloofde, de zorg van den kleine gedurende de reis op zich te nemen en hem bij aankomst aan Lady Jardine of haar vertegenwoordiger over te geven.

„Nu, dat is een pak van mijn hart," riep Uno uit, eindelijk opstaande. „Nu ga ik huiswaarts en dadelijk aan mijn schoonzuster schrijven, dan hebben wij nog ruimschoots tijd om haar antwoord terug te krijgen. Dat zal ik u laten lezen. Ik zal mijn jongen erg missen, maar voor hem is 't veel beter dat hij gaat. Mijn moeder huilt er om en kan het denkbeeld niet verdragen; zij zegt, dat ik zeker mee moet gaan — maar ik ben niet sterk genoeg voor dat klimaat," zeide zij op den toon eener martelares.

Zij keerde terug naar haar huis, het tooneel van tranen en getwist gedurende de rest van den dag; maar niettegenstaande allen tegenstand, schreef zij haar brief aan Lady Jardine, de herinnerende aan de vroegere correspondentie betreffende Paul, en haar vragende, of haar huis nog open stond voor den jongen, zonder zijne moeder; „want ik mag mijn ouders niet alleen laten, die zijn reeds te oud," schreef zij aandoenlijk, tot groote verontwaardiging van mevrouw Jahans. In vage termen, zonder in bijzonderheden te treden, legde zij uit, dat de geldelijke vooruitzichten harer familie veel ongunstiger geworden waren, dat het kind niets anders bezat dan zijn pensioen, dat hem tot aan zijne meerderjarigheid zal worden uitbetaald, en dat dus zijn eenige kans op een opvoeding volgens zijn stand, berustte in de handen zijner bloedverwanten van vaders zijde.

(Wordt vervolgd.)

bij de koelies, welke klachten zij hebben in te brengen. Slechts wanneer daartoe noodzaak bestaat, zal de inspectie aanleiding vinden tot een aangifte bij de bevoegde justitieele macht; waar het even kan wordt minnelijke schikking bevorderd.

Naast het B. Bestuur werkzaam gesteld, hebben de inspecteurs geen justitieele bevoegdheid. Hun zelfstandige positie stelt hen echter in staat bij gebleken noodzakelijkheid in hooger beroep te gaan voor de door hen aangebrachte zaken. Tot moeielijkheden met de ambtenaren van BB. bestaat in deze verhouding geen aanleiding.

De inspecteurs zullen gevestigd zijn op de standplaatsen Medan, Tebing Tinggi en Bindjeij. Voor Tebing Tinggi is voorloopig de heer Bijkveld aangewezen. De heer Hoetink vestigt zich op de hoofdplaats en de tweede te benoemen adjunct komt te Bindjeij. De regeering heeft haar keuze voor dezen ambtenaar nog niet bepaald. De heer Bouwmeester zal waarschijnlijk niet worden aangesteld.

De inspecteurs zullen op hun tochten worden vergezeld van een javaanschen en een chineeschen tolk.

De details der inspectie zijn overgelaten aan de inspecteurs zelf. Na een half jaar verwacht de minister van de inspecteurs een rapport op grond waarvan aan de Kamer definitieve voorstellen betreffende de inspectie kunnen worden gedaan.

Een theemarkt te Batavia. Toen in Januari de londensche theefirma Rowley Davies en Co. te Batavia een branche opende om rechtstreeks van de Java-planters het geurige product op te koopen, zooals wij vroeger reeds hebben medegedeeld, dachten wij niet dat dit de eerste stap zou mogen zijn voor een theemarkt te Batavia. En ziet, zegt het *Bat. Nbl.*, de wensch staat verwezenlijkt te worden. De firma Dunlop en Kolff, die de kat de bel heeft aangebonden, verspreidde op ruime schaal een circulaire, aan theeplanters en belangstellenden in de cultuur, ten einde hen tot samenwerking op te roepen. Bij de gestadige uitbreiding, welke de theecultuur, op Java gedurende de laatste jaren onderging, kan ook in de toekomst een verdere niet onbelangrijke toename in de productie worden tegemoet gezien, waarvan het zeker van groot belang is, zegt het blad, dat ook in den vervolge de meest mogelijke zorg worde besteed aan pluk en bereiding en zoodoende de goede reputatie van het Java-product worde hoog gehouden.

Daartoe is het echter een *hoofdvereischte*, dat de firma Rowley Davies en Co. om nieuw débouchés voor het Java-product te scheppen, naar Batavia te trekken en krachtig uittebreiden, door producenten zooveel mogelijk worden gesteund. Vooral in den aanvang zal 't noodig zijn mede te werken, ten einde dit streven, om ook te Batavia geleidelijk een theemarkt van beteekenis in het leven te roepen, geheel naar wensch te doen slagen.

Is eenmaal een thee-markt te Batavia tot stand gekomen, zijn de hier in den loop van dit jaar gevestigde thee-firma's er eenmaal in geslaagd elders een geregelde afname van beteekenis voor het Java product te scheppen, heeft dientengevolge het verbruik onzer thee zich verder uitgebreid en is de vraag naar Java-thee daardoor uit den aard der zaak opnieuw toegenomen, dan zullen de hoogere prijzen hieruit van zelf moeten voortvloeien en zullen de planters derhalve in de allereerste plaats de voordeelige gevolgen ondervinden van den thans door hen aan de opkoopers te Batavia te verleenen steun. Zie daar het plan.

De zaak wordt door het blad met aandrang in de warme belangstelling vooral aan de planters, aanbevolen.

Boschexploitatie in Atjeh. De regeering heeft geen bezwaar tegen de vestiging van particuliere ondernemingen van bosch-exploitatie in de landschappen Langsar en Madjapahit, Soengei Raja, Perlak, Pedawa Besar en Edi Besar, onder voorbehoud dat door den gouverneur van Atjeh wordt bepaald, welke gedeelten van genoemde landschappen in verband met de veiligheid achtereenvolgens in aanmerking komen.

Kota Radja. Den 7en September werd, tijdens de werkzaamheden aan het nieuwe bivak, de bezetting van Sinabang (Semeuloeë) door roovers van Simeuloeë besar overvallen. De passar werd geplunderd.

Gesneuveld een eur. sergeant en een mindere; gewond twee minderen en 10 geweren werden weggevoerd. Een colonne van 75 man met 2 officieren en de civiele gezaghebber vertrokken van Tapatoean daarheen.

Atjeh. Aan de *Tel.* wordt van Kota Radja geseind, dat bij een klewangaanval in Peusangan gesneuveld is luitenant Scheuer, die deel uitmaakte van een troep, die tot dekking diende van de wegwerkers aan den Gajoe-weg.

Naar Bandoeng. Uit Soerabaja wordt aan *de Locomotief* geschreven dat het nu ernst schijnt te zijn met de overbrenging naar Bandoeng van de Artillerie constructiewinkel en van de Pyrotechnie werkplaatsen. De officieren en ambtenaren van eerstgenoemde inrichting hebben reeds een last ontvangen om binnen een week hun gevoelen kenbaar te maken hoe het best die overbrenging te bewerkstelligen.

Rameh-cultuur. Op de vergadering van de »Soekaboemische Landbouwvereeniging« hield de heer H. von Mechel een hoogst interessante voordracht over rameh. De heer von Mechel stelde zich beschikbaar tot verstrekking van benoodigd plantmateriaal en inlichtingen betreffende de cultuur, vooreerst op kleine schaal. De assistent-resident van Soekaboemi, die de vergadering bijwoonde, toonde zijn zeer gewaardeerde belangstelling, door de mededeeling dat hij de rameh-cultuur bij den kleinen man wil aanmoedigen, waartoe de noodige stappen eerstdaags zullen worden gedaan.

Poerwodadi. De assistent-resident alhier ontving dezer dagen een brief, gedagteekend Tjepoe, 28 Augustus, waarin drie personen, twee hadjies en een kiahi, de vraag stelden waarom Mat Tahir die eenigen tijd geleden den assistent-resident wilde vermoorden en niet overweldigd kon worden, werd doodgeschoten. De brief bevatte verder een waarschuwing dat zij den assistent-resident verantwoording zouden komen vragen. Zij voegden er bij te willen zien of de islamieten van Poerwodadie gelukkiger zijn tegen de kafirs dan hun geloofsgenooten te Sidoardjo. Ten slotte bevatte de brief schimpscheuten op den regent die, als hoofd van den godsdienst, geen vinger uitstak om Mat Tahir te beschermen. Het drietal zou nu zelf recht zoeken.

Na den resident geraadpleegd te hebben, zond de assistent-resident een vertrouwd spion met den brief naar Tjepoe, waar het handschrift werd herkend als dat van raden Soerodiwirjo, koeliewerver, die veel met de justitie heeft uitstaan en gezocht wordt.

Een kleine paniek ontstond bij de europeesche ingezetenen toen de brief bekend werd gemaakt. De resident verzamelde alle mannelijke europeesche ingezetenen te Poerwodadi en verklaarde dat de brief slechts een mystificatie was en geen reden tot ongerustheid behoefde te geven. Daarna is de paniek verdwenen.

Een nieuwe industrie. Een engelsche firma heeft het plan opgevat een nieuwe industrie in het leven te roepen, nl. van koolteer briquetten voor brandstof te fabriceeren.

Een agent dezer firma vertoefde op Java, om na te gaan hoeveel vaten koolteer wel zouden kunnen worden opgekocht. Dit zou dan verscheept worden naar de steenkolenmijnen te Poeloe Laut, waar het koolteer vermengd met het steenkolengruis, dat daar bij groote hoeveelheden onbenut ligt, met uitgeplozen touw enz. tot briquetten geperst zal worden.

Reeds zijn machineriën tot dit doel uit Europa besteld, zoodat binnenkort een eerste proef met deze nieuwe brandstof kan worden te gemoet gezien, lezen wij in de *Sem. Ct.*

Bandjermasin. Volgens het *Bandj. Nbl.* heeft in de Kwatan een scheiding plaats gehad. De eigenlijke bevolking van daar heeft zich voor het gouvernement verklaard en tengevolge daarvan is de positie der brandals onhoudbaar geworden, zoodat zij zich hebben teruggetrokken.

In de Midden-Kapoeas willen de toestanden nog maar niet verbeteren.

Post- en telegraafdienst. Het *Bat. Nbl.* verneemt dat het voorstel is gedaan om 50 postambtenaren, der 2e klasse en 50 der 3e klasse uit Nederland te laten komen.

Flores. Hinga heeft de opgelegde boete van f 5000 betaald en nog vijf bekende raddraaiers uitgeleverd. Landingsdivisie en politiemacht vonden op den eindtocht door het gebied Hinga en Kliwang-Ona overal witte en nederlandsche vlaggen uitgestoken. Zij werden overal goed ontvangen en door de hoofden vergezeld zelfs door den zoon van het gevangen hoofd Djoega van Kiwang-Ona.

In verband met den geheelen afloop der troebelen in de afdeeling Larantoeka is de „Mataram" den 30en Augustus van Koepang naar Soerabaja vertrokken.

Dit bericht werd den 30en Augustus door den risident van Timor en Onderhoorigheden geseind. Den 30en October j. l. werd, zooals bekend, hier het draadbericht ontvangen dat de „Gelderland" en de „Mataram" de stranddesa's van Zuid-Flores zouden gaan tuchtigen.

De Gajoelanden. Volgens de *Deli Ct.* zal van Atjeh uit een nieuwe militaire excursie worden gehouden naar de Gajoe-Loeös, met een troep van 120 man, op verzoek van den wd. civiel gezaghebber der Gajoelanden. De groep, bestaande uit manschappen van de garnizoenen van Idi en Bajan, onder bevel van majoor van Swieten, zal oprukken naar Samer-Kilang, een complex van negen kleine kampongs. Dit complex ligt oostelijk van de door de colonne van Daalen bezochte streek. Deze excursie is noodig om een einde te maken aan den overlast, die van Samer-Kilang uit den onderworpen kampongs wordt aangedaan.

West-Indische Berichten.

Suriname. In de *Argosy of Demerara* kwam een bericht voor over de inbezitneming van een eiland aan den mond van de Corantijne-rivier.

Onze West teekende naar aanleiding hiervan het volgende aan:

»De wijze waarop de Engelschen hier spreken van het in bezit nemen van het eiland in naam der Britsche Regeering, wekt den schijn alsof zij zelven twijfelen aan het rechtmatig bezit ervan. Waarom anders die solemneele aankondiging van in bezit nemen?

Inderdaad is het questieus, wie de geldigste rechten heeft op dit lapje grond, vroeger deel uitmakende van een bank in zee, welke door aanslibbing in een eiland transformeert, zooals op de kusten der Guyana's herhaaldelijk plaats vindt.

Bij de grensregeling in 1799, tusschen de Gouverneurs de Frederici en van Batenburg, werd de westelijke oever der Corantijn als grens aangegeven en uitdrukkelijk bepaald dat alle eilanden in de rivier aan Suriname behoorden. Deze grensregeling werd in 1816 bij de teruggaaf van Suriname door de Engelschen, stilzwijgend behouden.

De vraag of het eilandje waarvan hier sprake is aan Suriname behoort, zou dus vermoedelijk geheel afhankelijk zijn van de vaaag of het eilandje in de monding der Corantijn ligt dan wel in den Atlantischen Oceaan. De opgaaf in The Argosy, dat het eiland ligt op 60° N.B. moet een drukfout zijn; bedoeld is natuurlijk 6° 02'22" N.B.

Op de kaart beschouwt. ligt het eiland oogenschijnlijk buiten de Corantijn, op de noordoostkust van Berbice. De afstand die scheidt van Suriname, is tenminste 6 × zoo groot als de afstand tusschen het eiland en Engelsch Guyana. Rekent men verder dat Suriname's noordergrens reikt tot 6° N.B. en het eiland nog noordelijker ligt, dan moet erkend worden dat het zeer dubieus is of het eiland geacht zou mogen worden te vallen binnen de Corantijn. En alleen in dat geval zou Nederland aanspraak op het eilandje kunnen maken.

Dit geval leert ons echter opnieuw de noodzakelijkheid om de grenzen van Suriname behoorlijk te regelen en niet te wachten tot zich moeilijkheden voordoen.«

Curaçao. Zooals wij in ons vorig nummer meêdeelden brak de heer Hamelberg alhier in de *Amigoe* van 10 September ll. een lans voor de nu ook door den minister van koloniën van de curaçaosche begrooting geschrapte, door den gouverneur noodig geachte verhooging van de tractementen der districtmeesters.

Aan het betoog van den heer H. ontleenen wij alsnog het volgende:

Dat de behoorlijk gesalarieerde districtscommissarissen van vroeger niet hebben voldaan, is nog geen bewijs, dat een goed districtmeester niets goeds zou kunnen tot stand brengen. Ik heb een paar dier ambtenaren gekend; brave menschen, uitstekende bureaucraten, voorzeker, doch m. i. lang niet idealen van districtmeesters. Ik erken, dat het moeilijk zal zijn voor dat ambt wezenlijk geschikte personen te vinden, doch het nut, dat de rechte man kan doen, is aan geen twijfel onderhevig.

Als districtscommissaris moet men iemand hebben, die geheel opgaat in de bevordering van de belangen zijner onderhoorigen; iemand, die de nooden en behoeften kent, het leven en den wandel van alle bewoners van zijn district uit eigen ervaring en onderzoek kent; iemand, tot wien een ieder zich met het volste vertrouwen wendt om hulp of raad — kortom, een werkelijken burger*vader* en daarbij begaafd met de noodige kennis van de zaken, die tot bevordering van de welvaart van zijn district kunnen leiden.

Doch een districtmeester moet niet zijn een bureaucraat en het hoofdbestuur moet hem niet lastig vallen met allerlei administratieve beuzelarijen, of van hem juristisch werk vergen en de toepassing van wetsbepalingen en voorschriften, voor welker goed begrip een jarenlange studie noodig is.

Districtcommissarissen als ik bedoel zijn er zeker niet voor het grijpen — ik erken dat gaarne — maar zij zullen in het geheel niet te vinden zijn, indien men hun niet een goed salaris geeft.

Een districtmeester behoorde te zijn de rechterhand van den gouverneur, doch in 1870 (?) heeft men er een soort van bomba, een politie-opzichter van gemaakt en hem bij een hongerloon overladen met administratief werk. Kan men dan redelijkerwijs verwachten, dat de districtmeester van thans zich veel bekommert om het wel en wee zijner onderhoorigen? En toch kan het niet billijk worden geacht, niet waar? de duizenden bewoners van de buitendistricten aan hun lot over te laten.

Ten slotte, mijnheer de redacteur, ik geloof ook, dat een goed districtsbestuur paal en perk zou stellen aan de menigvuldige diefstallen van klein vee en landbouwproducten.

In ons vorig nummer wezen wij reeds in het kort op een artikel in de *Paramaribo*, waarin op steun aan den grooten landbouw in deze moeilijke tijden wordt aangedrongen. Wellicht kan het zijn nut hebben dit artikel in zijn geheel hier weer te geven.

»Het Kol. Bestuur zoo schreef genoemd blad, schijnt geene termen te vinden om den gr. landbouw met financieele hulp tegemoet te komen.

Wij geven gaarne toe dat het niet op den weg van een Bestuur ligt om particuliere ondernemingen uit hare precaire toestanden door eene bijdrage uit 's lands schatkist tegemoet te komen, maar het betreft hier de instandhouding van een der voornaamste stapelproducten van onze Kolonie.

Met allen eerbied voor het door ons Gouvernement in deze levenskwestie ingenomen standpunt meenen wij toch er op te mogen wijzen dat het nadeel welk de totale achteruitgang van de cacaoplantages zoowel aan de fiscus alswel aan duizenden menschen in de kolonie reeds heeft berokkend en nog berokkenen zal, (daargelaten dat immigratie onder deze omstandigheden niet langer raison d'être zal hebben) zwaarder weegt dan elk ander punt van consideratie.

De mogelijkheid van het in het leven roepen van nieuwe takken van nijverheid is niet uitgesloten. Het kan gebeuren — en wij hopen zulks — dat de Spoorweg naar- en de daarmede in verband staande exploratie van het Lawagebied ons nieuwe bronnen zullen aanwijzen, maar wij handelen verstandiger en voorzichtiger voorloopig onze hoofdbron van bestaan (de cacao-industrie) in het leven te houden; wij zijn niet gerechtvaardigd in afwachting van onzekere of twijfelachtige ontdekkingen den gr. landbouw, de bronader der kolonie aan zijn lot over te laten. De heerschende malaise in handel en nijverheid moet voor een groot deel gezocht worden in de geringere cacaoproductie.

De planters hebben — op weinige uitzonderingen na — geen middelen meer om de crisis het hoofd te bieden en zullen wanneer het gelukt de krullotenziekte te overwinnen, zich niet in eene positie bevinden de vernietigde cultivaties te herstellen. Van particuliere zijde valt aan geen hulp te denken; de achteruitgang van de plantages hebben vele welgezeten burgers ten gronde gericht.

Er ligt o. i. gevaar in het kalm afwachten van den loop der gebeurtenissen; daarom wenschen wij het een en ander weder onder onder de aandacht van het Bestuur te brengen; eene geldleening tot de instandhouding van den gr. landbouw is dringend noodzakelijk; de wetenschap moge den weg aanwijzen om de krulloten te beheerschen en te vernietigen, zonder geld kunnen de plantages niet wederom productief worden gemaakt.

In het naburige Demarara hebben zich ook gevallen voorgedaan, welke zonder de tijdige tusschenkomst van het Kol. Bestuur onmetelijke gevolgen na zich zouden hebben gesleept, doch het Gouv. van die kolonie voorkwam het ergste door het beschikbaar stellen van eene leening om de dreigende crisis het hoofd te bieden.

Een geval betrof »The British Guyana Bank«, die door het faillissement eener zeer groote onderneming hare betalingen zou moeten staken en den handel met een grooten ramp treffen. Het Gouv. met goedkeuring van The Court of Policy (Wetgevende Kamer aldaar) redde evenwel de positie van de Bank door waarborgstelling van ongeveer 300.000 d. terwijl een Gouv. Directeur, de heer Hamley werd aangesteld.

Als het gevolg van het voorgaande moest het Gouv. wederom handelend optreden om de effecten (schepen, foundery etc.) van de firma Sproston & Co. voor gerechtelijke executie te redden. Het Gouvernement deed zoo niet om de personen van de firma, maar om te vooorkomen dat een duizendtal menschen op één dag buiten brood zouden worden gesteld door het sluiten van die inrichting. Later werd de zaak overgenomen door eene maatschappij onder den naam van Sproston Ltd.

We hebben het vorenstaande aangehaald om aan te toonen dat ons Gouv. *wel* gerechtvaardigd is eene leening tot stand te brengen om den gr. landbouw welke den besten waarborg van blijvenden welvaart kan geven en aan *vele duizenden* menschen een heenkomen verschaffen, voor totale vernietiging te behoeden. Wij verzoeken daarom het Bestuur om deze materie nogmaals in ernstige overweging te nemen, Wij vreezen dat algeheele vernietiging van den gr. landbouw wat onder de gegeven omstandigheden *moet* volgen voor de kolonie een onherstelbare ramp zal zijn.«

RECLAMES.

Soerja Soemirat.

Wij ontvingen van deze te Semarang gevestigde Vereeniging het laatste Jaarverslag en zagen daaruit, dat ze steeds blijft voortgaan om hoogst doeltreffende hulp te verleenen aan werkelooze Indo-Europeanen, door hun in verschillende ambachten onderwijs te doen geven en ze dan verder arbeid te verschaffen tot ze elders beter te recht kunnen komen.

In de namen der bestuursleden, de wisselende namen der geëmploieerde werklieden of de cijfers der balans en winst- en verliesrekening, zal het grootste deel onzer lezers wel geen belang stellen. Wel echter in het feit, dat deze zoo nuttige inrichting met eigen ateliers en 't bezit van een klein kapitaal, toch niet alleen geen winst, maar zelfs geen gelijke rekening kan maken. Op een groot deel der ateliers wordt verlies, soms zelfs, zooals bij de schoenmakerij, belangrijk verlies geleden.

Omdat ook ons dit trof hebben wij inlichtingen gevraagd aan iemand, die den gang van zaken in de Vereeniging goed kent en kregen toen het volgende antwoord:

„Dat er jaarlijks op de ambachten verloren en niet „verdiend wordt komt omdat de bestellingen en de „gelegenheid tot afzet van het gemaakte, niet in even„redigheid zijn met de verschillende kosten als: kosten „van onderhoud der gebouwen, het onderhoud en den „aankoop van de noodige machineriën en gereed„schappen, de tractementen van werkbazen, helpers enz.

„S. S. is geen industriëele onderneming, maar zou „toch zich zelven kunnen bedruipen, als meer afnemers „in het karakter der onderneming meer belang stelden „en o.a. de Regeering daarin vóórging. Zoolang dit „niet het geval is moet de zeer nuttige liefdadige „inrichting door *giften* worden in stand gehouden en „het beroep, dat het bestuur doet op de weldadigheid is „alleszins gewettigd en kan door U gerust worden „gesteund."

Wij stellen in onzen berichtgever volkomen vertrouwen en zijn dan ook bereid giften te ontvangen en aan het bestuur over te maken.

INGEZONDEN.

Bevloeiing en Waterkracht in Ned.-Indië.

Zeer geachte Redactie van O. en W.

Het opstel van Toekan Ayer in het *Kol. Weekbl.* van 13 October j.l. trok uiteraard mijn speciale attentie.

Terug van een nog al uitgestrekte reis geeft 't misschien aanleiding om mij, met uw verlof, bij hernieuwing af en toe in Koloniale zaakjes te mengen waar 't pas geeft, door middel van ons *Kol. Weekbl.*

En zoo meen ik dan wel gerechtigd te zijn tot protest tegen de door T. A. gebruikten zin in boven vermeld stuk, waar deze zegt (of insinueert?). „Wanneer „onze eigen menschen geen durf hebben, kunnen wij „dat wel jammer vinden, maar wij mogen de vreem„den niet weren."

't Is een beschuldiging die gaarne wordt gebruikt, maar dikwerf zonder recht of reden.

In dit geval vooral schijnt ze mij niet steekhoudend.

Eerst wanneer de Nederl.-Indische Regeering alom bekendheid zal hebben gegeven van haar geneigdheid om op billijke voorwaarden concessie's, (één enkele concessie en nog wel aan vreemden, acht ik een absurditeit) te verleenen tot het Exploiteeren van Waterkrachten in Ned.-Indië, daar waar deze geen inbreuk maakt op de bevloeiings of waterrechten, en . . . , . er deden zich geen ernstige Nederlandsche applicanten op, gesteund door onze eigen Electro-Technische Industrieëlen, eerst dan zou de blaam op onze eigen menschen geworpen, verdiend zijn.

Vooraf gelde de vraag, heeft de Nederl.-Indische Regeering van haar gewijzigd inzicht ter zake doen blijken? Zoo ja, dan zouden allicht vroegere applicanten de stoute voetzoolen nog eens hebben aangebonden, dunkt mij.

Hetgeen waar Ceilon, en andere Br.-Indische Koloniën nog op moeten wachten, in spijt van de dikwerf zoo hoog opgehemelde Engelsche energie, had Java al lang kunnen hebben!

Van af het begin 1882 toen ondergeteekende 't voorrecht had om voor een Nederlandsche Maatschappij, voor 't eerst op eenigszins uitgebreide schaal op Java de Elektro-Technische Industrie te introduceeren, tot misschien nu kort geleden, heeft de Nederl.-Indische Regeering maar zeer matige aandacht en nog minder geloof geschonken blijkbaar, aan dit machtige hulpmiddel, voorbestemd geweest van den beginne af, om op Java en Sumatra een zeer gewichtige rol te spelen, mits gesteund in plaats van genegeerd, aangemoedigd in stede van gewantrouwd!

Nu ja, men heeft een enkel Elektrisch-tramlijntje toegestaan, en 'n Telefoonlijntje hier en daar, maar op zulke bezwaarlijke voorwaarden soms, dat ik voor mij, een dezer laatsten afwees, of eigenlijk weg gaf, aan mijn opvolger, die er ook geen raad mee wist, ik werkte toen voor eigen rekening, en de eeuwigheid die 't duurde eer Batavia antwoord zond schrikte mij (en anderen na mij) bepaald af, om de kosten te maken noodzakelijk voor serieuze aanvragen van grooter omvang. De moeiten had ik er altijd gaarne voor over, terwijl ik dit schrijf, staan mij mijn tochten door 't oerwoud, palen ver langs en tegen de bedding van 'n bergstroom, over rotsblokken en geplaagd door stekende rottan en bamboedoeri, allerlei giftig gedierte opschrikkend, aan den Smeroe en den Ardjoeno, nog voor den geest, teneinde een waterval te verkennen of te vinden aan zijn oorsprong, met 't oog op exploitatie.

Billijkheidshalve dient gezegd, dat 't niet geheel en al lag, aan gebleken of veronderstelden onwil der Nederl. Indische Regeering. Ten eerste wist ik als nieuweling op Java, spoediger den weg bij de particuliere suiker-industrie en bij de Inlandsche Vorsten op Midden-Java, en welken mij Right royaly hebben gesteund, dan bij de niet altijd zoo gemakkelijk genaakbare Gouvernements Bureaux te Batavia en Buitenzorg! Ten andere kwamen de crisis-jaren in de suiker en koffie van af 83, vele levensvatbare plannen in de geboorte verstikken.

Hoe dit zij, er was en is nog zóó ontzettend veel te doen op Java ook door particulier initiatief, indien slechts *niet* tegengewerkt door de Autoriteiten. Van den Ardjoeno gesproken, er lag ten dien dage een zeer bloeiende koffie-onderneming eenige palen van den hoofdweg naar Malang, naar boven toe, een mooie bijna gelijkmatige klimming ravijnen uitgezonderd langs zwaar geboomte, of oude Gouvernements koffietuinen met hooge schaduwboomen, (jammer dat ik de naam der onderneming ben vergeten) alles ging zoo prachtig, maar de afvoer van 't product naar den hoofdweg alleen, over of door diepe ravijnen verslond het grootste deel der winst.

Niets ware eenvoudiger geweest dan de aanleg van 'n Telpherlijntje, 't één railsysteem, langs de daartoe pasklaar te hakken boomen, met hier en daar eenige ijzeren palen hoog over de ravijnen, waterkracht was er in overvloed voorhanden, de motorische kracht had bovendien slechts de leege wagentjes op te trekken, naar beneden (even als alles op dit ondermaansche) gaat 't van zelf, de ondernemer zou er een halve ton in gestoken hebben, en onderweg hadden nog enkele andere ondernemingen er van kunnen profiteren, maar helaas daar komt me die ellendige koffiebladziekte!

Wie mijner lezers, bekend in Java's Oosthoek, herinnert zich niet 't prachtige water van Oemboelan, bij Pasoeroean, 'n enthousiast aanvrager tot exploitatie er van, de oude ingenieur Booth, uit Australië, had er zijn tenten opgeslagen, en wachtte mijn komst af uit Midden-Java om zijn aanvraag in de Bataviasche zee te sturen. Booth, die Java lief had gekregen, en persoonlijk, en voor zijn plannen, mijn volle sympathie had, op goed geluk altijd, misschien ook omdat hij Australië een zandwoestijn placht te noemen, en Java, 't moederland zijner kinderen, een paradijs, heeft zijn laatste levensjaren er als 't ware aan geofferd, maar ofschoon binnen den raijon van den eigenlijken waterval geen enkele droppel werd afgevoerd ten behoeve van bevloeiing, en de Turbine zooals bekend, wel water gebruikt, maar niet verbruikt, de concessie heeft Booth nooit gekregen. Wat heb je ook aan de soesah van al die nieuwigheid, zoo is jaren lang aan de gouvernementsbureaux op Java geredeneerd!

Toch wil ik niet beweren, of als de suikercrisis en de finantieele krach in haar gevolg niet ware uitgebroken, had hier de particuliere aandrang gesteund door wakkere Nederlanders „vol durf en energie" als o. a Mr. M[1]. van Soerabaja, zich hier ook wel krachtiger doen gelden, ten andere strekt tot eeuwige schande het feit; dat de goden te Batavia of Buitenzorg uit die, en volgende dagen, Soerabaja nog jaren lang hebben laten vergiftigen door kaliwater, in plaats den heer M. te vergunnen zuiver bronwater van Oemboelan er heen te leiden tot drinkwater. Wij hebben Java gekend onder 't echte bureaucratisch regime, 't lot vraagt niet, maar beschikt, bij alle omzwervingen in Afrika, en in de zonne van voorspoed, bleef ons altijd een heim'lijk verlangen naar 't eigen Java, we zouden 't willen weerzien, thans bestuurd door 'n man uit één stuk, zulk een als Indië hoog noodig had, en naar wij hopen eindelijk kreeg!

Hoogachtend,
J. VAN ZWIETEN.
Rijswijk, 18 October 1904.

Den Haag, 15 October 1904.

Geachte Redacteur!

In het Koloniaal Weekblad van 13 October ll. komt een ingezonden stuk voor, waarvan de onderteekenaar „Toekang Ayer", als zijn meening te kennen geeft dat „het een comble, een ongehoord iets zou zijn, dat men „de beschikking ging geven over waterrechten op Java, „zoolang men zelfs nog niet weet, hoeveel water men „voor den landbouw op Java, nuttig zal kunnen ge„bruiken en waar men dat van daan zal halen! Zoo„lang er voor het watergebied, waarvan men zijn

ADVERTENTIËN.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob

Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

Een gem. ben.huis te huur

tegen 1 November voor den prijs van **veertig gulden per maand**, staande VAN BRAKELSTRAAT 74.

Te bevr. *Van Brakelstraat* 68.

TE HUUR:

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**

Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

Electro-Medische toestellen

overeenkomstig het systeem van Prof. KORSCHELT en Dr. VON ALIMONDA.

Genezen spoedigst indische kwalen, zenuwziekten, verlamming, enz. enz.

Verkrijgbaar Van Brakelstraat 57.

Massa getuigschriften.

PENSION

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.

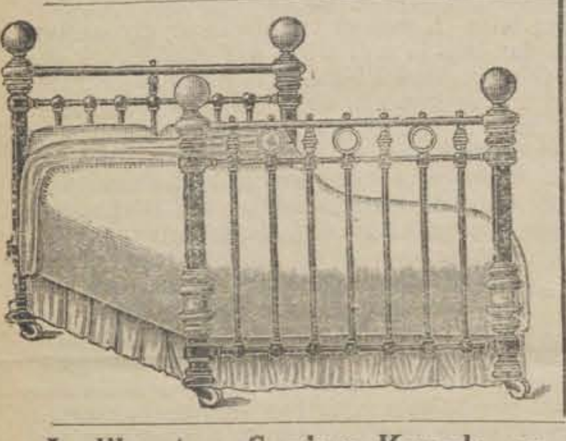
Gemeubileerde Apartementen te huur met of zonder pension,

per maand, per week of per dag.

Th. A. A. SIMONIS

34 Groenmarkt.

DEN HAAG over de **Prinsestraat.**

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.

in GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

DEN HAAG.

Uitzending van Diners.

Koude en warme Schotels.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door

N. BLOM,

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Ook aan huis te ontbieden.

„Pension L. SMISSAERT"

Reinkenstraat 46,

'S-GRAVENHAGE.

Te Scheveningen

bestaat bij gebrek aan bekwame lieden gelegenheid tot **opvoeding en verzorging van kinderen en jongelieden** voor wien verblijf onmiddellijk aan zee onder flink toezicht, alsmede goede scholen (ook middelbare) gewenscht wordt.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door den Alg. Secretaris der Afdeeling 's-Gravenhage der Vereeniging OOST en WEST, *Laan van Meerdervoort* 195 te 's-Gravenhage.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.

's-Gravenhage, Heemskerckstraat 20.

AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,

zijn alom bekend.

Hoofdkantoor:

Heerengracht 3, Den Haag.

Bijkantoor:

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.

Interc. Telephoon 264.

'S-Gravenhaagsche

Crediet-vereeniging en Depositokas

Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:

Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoortijd 9—3 uur.

Kinderjuffrouw.

Eene tegen half November uit Oost.Indië komende familie, zoekt voor een dochtertje van 3 jaar, een **beschaafd meisje van opgeruimd humeur**, dat bij wederzijdsche overeenstemming genegen zou zijn over eenige maanden **mee naar Indie te gaan.**

Reflecteerenden gelieven zich tusschen **half twee** en **half drie** persoonlijk aan te melden

bij Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP,

7a Heerengracht, Den Haag.

TOKO BAROE.

Van Kinsbergenstraat 115,

DEN HAAG.

Aangekomen:

Goela Djawa, Goela Arein, Trassie Oedang, Mie, Kroepoek Oedang, Ketan Poeti, Petis Oedang, Soeoen, Ikan Sepat, Ikan Pedah, Ikan Gaboes, Telor Troeboek, Sirie Bladen, Cambier, Pinang, Teng Teng Widjen, Bekow Bekow, Obat Seriawan, enz.

Billijke prijzen.

Minzaam aanbevelend,

W. BARNAS.

Zutphen Vooruit.

Zutphen, gelegen in een gezonde, boschrijke, malaria-vrije omgeving, is bijzonder geschikt voor vestiging van gezinnen die een **gezellige, niet te dure** woonplaats verlangen. Huren matig. Op het gebied van **Tooneel, Concerten, Opera's, Kunst** en **Wetenschap** is er hetzelfde te genieten als in grootere steden, maar veel goedkooper.

De plaats is uitstekend voor opleiding van jongelieden. Men heeft er een **Gymnasium, H. B. School** (beiden ook voor meisjes toegankelijk), **Scholen van uitgebreid onderwijs, Meisjesschool, Kunstnijverheidschool** (teekenen, boetseeren, houtsnijden, kunstnaaldenwerk, japonnaaien), **Muziekscholen, Taalcursussen, Kookschool, Rijksnormaallessen,** enz.

M. M. F. LUPPES, Voorzitter.

M. G. A. WENNIPS, Secretaris.

MEDICINALE COGNAC.

2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,

12 fleschen f 14.—

Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.

W. F. NOMAN,

Scheveningen.

Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS

VOOR

Repatriëerenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"

Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

Dr. HÖGYES'

Sanitaire Asbest Zolen,

voor gevoelige voeten.

Ter voorkoming van: **Eeltknobbels, Ontsteking, koude** en **natte Voeten,** enz. **Onmisbaar** voor hen, die **veel moeten loopen.**

Prijs per paar: ***f 0.40, f 0.60, f 1.20.*** **(Drie kwaliteiten.)**

Verkrijgbaar bij de navolgende Schoenhandelaren: **J. H. BEKKER,** Bezuidenhout 106; **H. en M. A. GREVE,** Korte Poten 8; **D. HESS,** Heerenstraat 12 B; **A. KOGELS & ZN.,** Prinsestraat 56; **F. KONERT,** Zoutmanstraat 74; **J. KRUG,** Dennenweg 15; Coöp. Winkelvereeniging **„DE VOLHARDING",** Ged. Burgwal 21; **J. P. WASSENAAR,** Prins Hendrikstraat 132.

Voor engros: „DE HAAGSCHE LEDERINDUSTRIE",

RAAMSTRAAT 57a.

Vraagt Prospectus. **Wacht U voor namaak.**

HEINEKEN's

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

Amsterdam, v. d. Helststraat 1.

Utrecht, Potterstraat 20.

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Vraagt de bekende Sauces en

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

VRIJDAG 28 October 1904 ('s avonds ten 8 ure)

in het gebouw der

Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen PRINSEGRACHT 4

VOORDRACHT MET LICHTBEELDEN

door den Assistent-resident-titulair

A. I. N. ENGELENBERG.

ONDERWERP:

Opmerkingen naar aanleiding van eenige beschouwingen over **MIDDEN CELEBES.**

DONATEURS en LEDEN der *Vereeniging „Oost en West"* hebben vrijen toegang, zoowel in de zaal als op de galerij.

Huisgenooten van leden betalen voor toegang tot de zaal **f 0.25;** op de galerij **f 0.10.**

Voor andere niet-leden is het entrée **f 0.50** voor de zaal en **f 0.10** de galerij.

Leerlingen van Onderwijsinrichtingen en leden van Vereenigingen, mits zich collectief aanmeldende, worden voor half entrée-geld toegelaten.

Kaarten zijn te koop en plaatsen kunnen DONDERDAG en VRIJDAG worden besproken van 10—12 en van 2—4 ure aan het **gebouw Prinsegracht 4** voornoemd.

Entrée-kaarten kunnen ook op den avond der voordracht worden gekocht.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

Bankoewang. — Ketella.

Versche kruiden. — Gandaria assien.

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsvertering zijn onze

CASCARA PASTILLES,

per flacon à 30 pastilles **f 0.30**

» » » 100 » **f 0,75**

Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*

Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**

» » » » 1000 » **f 3.30**

Vraagt uitsluitend ons merk.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen

Te bekomen bij alle Apothekers.

BRANDSTOFFENHANDEL

C. AANDEWIEL.

Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

KANTOOR:

Sumatrastraat 145, ***Telephoon 1427.*** **'s-Gravenhage.**

FILIAAL:

Badhuisstraat 103, ***Telephoon 2854,*** **Scheveningen.**

---

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.

Met 1 dag opzegging	**2 pct.**
Voor 1 maand	**2¾ „**
„ 3 maanden	**3 „**

Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.

Eerste Nederlandsche

Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.

Directeuren:

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

Adjunct-Directeur: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

Bijkantoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.

„waterkracht verkrijgen wil, nog geen algemeen irrigatie-plan bestaat”.

Indien het werkelijk noodzakelijk ware dat al deze gegevens voorhanden moeten zijn vóór tot het verleenen van vergunningen tot watergebruik voor industrieele doeleinden mocht worden overgegaan, dan zou het te betreuren zijn dat reeds eenige honderden van die vergunningen zijn uitgereikt en zou men hiermede gedurende vele jaren moeten ophouden, want een onderzoek als door den inzender bedoeld zou van langen duur en zeer kostbaar zijn, terwijl er geen sprake van zou kunnen zijn dit aan één enkel persoon, hetzij dan den heer Graham Gribbe of een ander, op te dragen.

De eisch dat zulk een omvangrijk onderzoek eerst zou moeten zijn afgeloopen behoeft echter volstrekt niet te worden gesteld. Het is voldoende als bij elke aanvraag wordt nagegaan of de inwilliging van het verzoek tot watergebruik niet ten nadeele van de betrokken inlandsche bevolking zou strekken of andere personen, bijv. europeesche of chineesche erfpachters, in hun rechten zou verkorten.

De vergunningen tot watergebruik werden vroeger door den G. G. en worden tegenwoordig door den Directeur der B. O. W. gegeven, nadat uit een grondig onderzoek bij diens departement is gebleken dat er geen bezwaren tegen bestaan.

Dit onderzoek heeft tot grondslag het proces-verbaal der bevinding van een commissie waarin de betrokken controleur en een inlandsch hoofd zitting hebben, terwijl in twijfelachtige gevallen nog dikwijls een plaatselijke inspectie aan een waterstaats-ambtenaar wordt opgedragen.

Indien de in het stuk van „Toekang Ayer” bedoelde concessie aan den heer Graham Gribbe werkelijk is verleend, dan behoeft men zich dus niet ongerust te maken dat zulks alleen op grond van een verklaring van dien persoon zal zijn geschied en dat daarbij de belangen der inlandsche bevolking over het hoofd zijn gezien.

Men bedenke dat watergebruik voor industrieele doeleinden niet noodzakelijk water*verlies* meêbrengt; alleen het *verval* wordt gebruikt en wanneer er tusschen het punt van aftapping en dat waarop het water weêr in de rivierbedding wordt teruggevoerd, geen sprake van het gebruik voor irrigatie of andere doeleinden kan zijn, dan bestaat er tegen het verleenen der gevraagde vergunning geen bezwaar, onder de voorwaarde, die ook steeds wordt gesteld, dat geen schadelijke verontreiniging, tengevolge van het fabricatie-procès waarvoor het wordt afgetapt, mag plaats hebben.

In vroegere jaren is in dit opzicht wel eens minder nauwgezet op de belangen der bevolking gelet en werd o. a. door het Gouvernement een slecht voorbeeld gegeven bij den buskruidmolen te Ngawi, waar de beweegkracht werd geleverd door water, hetwelk eenige kilometers hooger werd afgetapt en na het gebruik in de Solo-rivier terecht kwam en dus verloren was, terwijl de bevolking er groote behoefte aan had. Een twintig-tal jaren geleden bestond deze toestand nog, tot ergenis der betrokken bestuursambtenaren, maar, als ik mij niet bedrieg, is er sedert eenige jaren een einde aan gemaakt en wordt de benoodigde drijfkracht tegenwoordig door een stoomwerktuig geleverd.

De hierboven vermelde reeks verleende vergunningen hebben meestal betrekking op aanvragen van erfpachters die beweegkracht noodig hebben voor de bewerking van hun koffie enz. Van die vergunningen wordt dan in 't algemeen ook gebruik gemaakt. Anders is het gesteld met de voorloopige vergunningen die reeds verscheidene malen aan particulieren zijn verleend tot gebruikmaking van waterkracht voor *groote* ondernemingen, zooals de electrische verlichting van Soerabaia en dergelijke; voor zooveel mij bekend is werd nog voor geen dier ondernemingen het benoodigde kapitaal gevonden en het is dan ook nog zeer de vraag of het c. q. aan den heer GRAHAM GRIBBE zal gelukken om zijn plan uit te voeren. Beweegkracht door water moge goedkoop in het gebruik zijn, de installatie is dikwijls zóó kostbaar dat de meerdere rente van het aanlegkapitaal ruim tegen de bezuiniging opweegt die door het niet gebruiken van brandstof wordt verkregen.

Aan sommige reeds uitgevoerde irrigatiewerken zou echter, zonder dat dit veel zou behoeven te kosten, waterkracht kunnen worden ontleend, In de hoofdleiding der Tjihea-werken, in de afdeeling Tjiandjoer der Preanger -Regentschappen komt, bijvoorbeeld, een gemetselde goot voor, waarlangs bijna 6 M³ per seconde over een hoogte van plm. 16 M. naar beneden worden geleid en dus ongeveer 1280 theoretische paardekrachten beschikbaar zijn. Op een ander punt zijn negen stortdammen nabij elkander gelegen, met een totaal verval van plm. 14 M., waarlangs 8 M³ in de seconde worden afgevoerd en dus over plm. 1500 theoretische paardekrachten kan worden beschikt. Eenige jaren geleden werd voorloopige vergunning voor het gebruik der bij de bedoelde goot voorkomende waterkracht ten behoeve van een op te richten papierfabriek verleend, maar voor zooveel mij bekend is, zijn daarvoor nooit definitieve plannen ingediend en vermoedelijk is ook voor deze onderneming het benoodigde kapitaal niet gevonden.

Ook voor de electrische verlichting van Tjimahi en Bandoeng zou aan de Tjiheawerken méér dan voldoende waterkracht kunnen worden ontleend, maar aangezien de afstand tot deze plaatsen respectievelijk ongeveer 40 en 50 K. M. zal bedragen, zoo bestaat hiertegen uit een finantieël oogpunt wel eenig bezwaar en méér in de nabijheid is trouwens gelegenheid genoeg om voor dat doel de noodige waterkracht te vinden.

U dank zeggende voor de opname van het bovenstaande blijf ik achtend

Uw dw. dr,

L. H. SLINKERS,

Oud-Hoofding. B. O. W. in N.-I.

Van Vreemde Koloniën.

Tinwinning in Malakka. Naar aanleiding van het, in verschillende duitsche bladen opgenomen bericht, dat in Oost-Kameroen rijke tin-aders zouden zijn ontdekt, schreef de heer Sucro aan de *Deutsche Kolonial Zeitung* hieromtrent inlichtingen te hebben ingewonnen, welke z. i. de vreugde over bedoelde ontdekking wel ietwat zullen temperen. Uit hetgeen hij vernam viel toch op te maken, dat het tin in ertsvorm gevonden was, waardoor de exploitatie niet zou kunnen plaats hebben, dan door middel van kostbare installatiën, zooals die op Banka en Billiton noodig zijn. Heel anders zou de toestand zich laten aanzien, indien in het nieuwe tin-gebied, het metaal in kristalvorm of in zoogenaamde nesten in diepere kwartsachtige zandlagen werd aangetroffen, zooals dat op het schiereiland Malakka het geval is, waar in de laatste tientallen van jaren zich uit een begin op kleine schaal een wereldindustrie heeft ontwikkeld.

Omtrent de tinwinning in Malakka, waaraan de heer Sucro deel heeft genomen, als mede-eigenaar van verschillende tinmijnen, deelde hij aan vorengenoemd blad het volgende meê :

„Toen in de tachtiger jaren der vorige eeuw de ontdekking van tin in de provinciën Wellesley en Perak leidden tot de geleidelijke totstandkoming te Penang van een kleine desbetreffende industrie met tin-wasscherijen en tinsmelterijen, trachtten velen, vaklieden of niet, zich in het bezit van concessiën voor de tinwinning te stellen in de kleine inlandsche staten van Malakka tot de siameesche grens toe, en het engelsch bestuur kwam hen verstandiglijk tegemoet. Of het een Engelschman of een Duitscher betrof, een Franschman, Skandinaviër of Chinees, een ieder kon voor weinig geld, 8 dollars, voor een bepaald terrein een zoogenaamde *prospecting license* bekomen, en de werkzaamheden vingen dan daarmeê aan, dat men het zand of de aardmassa door wasschen in een vlakke schaal naar het gehalte aan tinkristallen onderzocht. Was het resultaat gunstig, dan kon men voor een bepaald afgebakend terrein een *mining license* verkrijgen, die op onkosten ten bedrage van ongeveer 25 dollars kwam te staan en dan kon met de exploitatie een begin gemaakt worden.

De daartoe in den aanvang noodige aanschaffingen vereischten over het algemeen weinig uitgaven, en eerst bij uitbreiding van het bedrijf zijn pompen, pulsometers, enz., noodig, wier kosten van aanschaffing evenwel nimmer hoog komen. Ik had in den beginne met mijne vrienden verschillende mijn-concessiën verkregen, zoodat ik in de gelegenheid was om alle desbetreffende toestanden in Malakka te leeren kennen.

In den staat Malakka hadden wij aan de Koeala Linggi een ongeveer 70 acres groot terrein, dat omstreeks 20 meters boven den zeespiegel ligt en naar het strand steil afloopt. De humuslaag was er van een rijk gehalte aan tinkristallen van matglinsterend donkergrijze tot zwarte kleur.

De winning van het erts was hier ietwat kostbaar, wijl wij om stroomend water te krijgen voor de waschtroggen een locomobiel noodig hadden, die het zeewater op de „bluff” moest oppompen, om van daar de troggen te voeden. De bodem was echter zoo rijk aan kristallen, ter grootte van 3 tot 5 mM³., dat de meerdere kosten er makkelijk uit gehaald werden. De aanwezigheid der ertskristallen bepaalde zich tot de 1—2½ voet dikke humuslaag, terwijl in de daaronder gelegen lateriet-laag geen spoor van tinerts te bekennen was.

Andere tinmijnen, waarbij wij de ertskristallen, onder de humuslaag, uit de kwartsachtige zandlagen moesten winnen, openden wij in de buurt van Tambin. Daar viel het ons niet mee, waarom wij het binnenland in gingen naar het gebergte, waar wij in Negri Sembilan vele geschikte plaatsen ontdekten. Ik noem in de eerste plaats Oeloe Pedas, Ajer Panas, Soengei Gaing, en a. m., die ons ten deele uitstekende resultaten opleverden. Wij verlegden hierbij herhaaldelijk den loop der rivieren, die hier volkomen het karakter van wilde bergstroomen hebben, en hadden dikwijls het geluk om juist in de oude rivier-beddingen, zoogenaamde nesten te vinden van 3 tot 5 M³. in omvang, die ons een schitterende opbrengst aan tinerts leverden. De kristallen hadden hier veelal een lichte vuilgrijze, in licht rose overgaande kleur, en bij het „testen” of proefsmelten werd een gehalte van 78—89 pct. aan zuiver tin aangetoond.

Hier hadden wij dikwijls pompen en primitieve schepraderen noodig voor het drooghouden der open groeven, maar het water voor de wasscherij leverden de rivieren, zoodat ook hier de kosten van inventaris en materiaal gering waren, en slechts de arbeiders en hun onderhoud betrekkelijk groote uitgaven vereischten.

Voor het transport van het, in zeildoek verpakte, voor Singapore bestemde erts van de kust naar het gebergte, werd van ossenkarren gebruik gemaakt, het hoofdvervoermiddel in die streken.

Ik kan niet nalaten hier bij te voegen, op welke bepaald ideale wijze deze door ons toch op bescheiden schaal aangevangen exploitatie door het engelsch bestuur werd ondersteund en het waren vooral de toenmalige resident van Malakka, Mc. Lister, en het hoofd van bestuur van het district Tambin, Hale, die al het mogelijke deden, om onzen arbeid te verlichten en daarmeê ons succes te verzekeren. Nauwelijks was een „mining concession” verleend of onmiddellijk werden de, daarheen voerende wegen onder handen genomen, nieuwe weggedeelten aangelegd, kleine politie-stations met 2 tot 4 inlandsche politiedienaren opgericht, de telefoon ons ter beschikking gesteld, onze poststukken overgebracht en zoo meer. Daarvoor hadden wij toen, in 1902, voor elke honderd pond tinerts aan het gouvernement een halven dollar te betalen. Maar bij alle tegemoetkoming van het bestuur werd toch streng er op toegezien, hoe men zijne arbeiders behandelde, en ons duidelijk gemaakt, dat wij ons stipt aan de bestaande bepalingen hadden te houden.

Omstandigheden deden, na onzen terugkeer naar Europa, het bezit der mijnen in andere handen overgaan, en nu, tien jaren later, zijn in het indertijd door ons voor de tinwinning ontsloten Negri Sembilan nieuwe lieden en corporatiën opgestaan, en hebben er, naar het voorbeeld der andere provinciën, eene voor het bestuur en de bevolking zegenrijke industrie in het leven geroepen. Ik heb dit alles meêgedeeld, om aan te toonen, hoe het voorkomen van zulke bodemschatten den kolonisten van nut zijn kan en hun onder zekere voorwaarden een schoone toekomst kan bieden. Ook de inboorlingen zullen zich licht aan dezen tak van industrie wijden (dat is juist met de Maleiers van de Straits Settlements niet het geval. Red. *K. W.*), waar zij de resultaten zoo voor het grijpen voor de oogen hebben, en langzaam maar zeker zal zich daar een arbeidende klasse ontwikkelen, (ik leg er den nadruk op, dat dit ook bij de negers het geval zal zijn). De tin-industrie in Malakka heeft zich zoo spoedig kunnen ontwikkelen, en is in staat geweest om in weinige tientallen van jaren de Straits-Settlements tot de grootste en rijkste tin-leverancier op de wereldmarkt te maken, enkel en alleen door de wijze, waarop daar het licensie-stelsel werd in toepassing gebracht.

Hebben de pionniers maar eerst op verschillende plaatsen den arbeid aangevangen, en worden de resultaten gunstiger, de enkele vindplaatsen loonender bevonden, dan springt zooals bijv. in Malakka het kapitaal wel bij, waarbij ook de tot dien tijd geïnteresseerde kleine luiden en arbeiders hunne rekening vinden en dan is het menschenmateriaal aanwezig, dat het kapitaal een loonenden arbeid en den staat zijn voordeel waarborgt.”

Een portugeesch échec. Sedert lange jaren heeft de tot de Ovambos behoorende stam der Coeanhamas, die in de portugeesche kolonie Angola het land ten Oosten van den middenloop der Coenini bewoont, ongestraft zich aan het plegen van veediefstallen, niet alleen in de naaste omgeving maar ook op verre strooptochten, schuldig gemaakt, eensdeels om aan den kost te komen, wijl hun land weinig oplevert, anderdeels om uit den verkoop van het geroofde vee, wapens en munitie aan te kunnen schaffen. Deze voortdurende verontrusting van een uitgestrekt gebied, deed het den Portugeezen noodig voorkomen, om eindelijk met de Coeanhamas af te rekenen, en zulks vooral wijl men voor tusschenkomst van duitsche zijde vreesde, zoodra het den Duitschers zou zijn gelukt de rust in Zuidwest-Afrika te herstellen, en deze wederom gevaar zou loopen door het roerig optreden der portugeesche Ovambos. Dat een expeditie tegen de Coeanhamas geen militair wandelingetje zou beteekenen, wist men te voren, want de lieden van dezen stam zijn van jongs af gewend deel te nemen aan de stoutste strooptochten, goed voorzien van Henry Martinigeweren (waarvan 'n 3 tot 4000 stuks in hun bezit moeten zijn) en bijbehoorende munitie. Voorts beschikken zij over ongeveer 800 tot 1000 uitstekende, tegen alle vermoeienissen in die onherbergzame streken geharde rijpaarden, en zijn ze geoefende schutters. Hun aantal, vereenigd met dat der, met hun verbonden Coeamatos en Vales wordt door handelaars op 50000 geschat.

De troepen, die door de Portugeezen tegen deze stammen werden uitgezonden en nu onlangs bij de Coenini een gevoelig échec leden, bestaan ten deele uit blanken, ten deele uit zwarten van Noord-Angola.

De opmarsch naar de Coenini ging met zeer groote bezwaren gepaard, daar eerst uitgestrekte zandvlakten langs slechte wegen moesten worden doorgetrokken, en met name de watervoorziening hoe langer hoe moeielijker werd. Reeds na de eerste marschweek, waarin de afstand van Mossamedes tot de Loebango werd afgelegd, moest een groot gedeelte der blanke soldaten wegens ziekte worden teruggezonden — de zwarte troepen bleken veel beter tegen de vermoeienissen van den marsch bestand. Hoogst onaangenaam deed zich op dezen marsch het gebrek aan boerenwagens gevoelen, die voor dat terrein uitsluitend voor het vervoer van proviand en munitie kunnen worden gebruikt. De Boeren, die reeds sedert geruimen tijd in het district Hoempata een aanzienlijke kolonie vormen, waagden het eensdeels niet om hunne, door de droogte van het vorige jaar verzwakte trekdieren in een zoo moeilijk terrein te brengen, terwijl zij anderdeels de voorkeur geven om hunne wagens te gebruiken voor het vervoer langs den meer beganen handelsweg van Caconda naar Benguella. Zoo kwam het, dat slechts 50 Boerenwagens de colonne vergezellen.

De gouverneur-generaal van Angola, Custodio Borja, heeft zich naar de Loebango begeven, om vandaar beter de lotgevallen der expeditie te kunnen volgen en zoo noodig in te grijpen.

In de maand October valt daar de regentijd in, maar de zware regens komen eerst tegen het einde van het jaar los, zoodat dan eerst de operatiën zouden moeten worden afgebroken.

Nadat de portugeesche colonne reeds in verschillende gevechten bij het overtrekken van de Coenini op den 20en September ll. en daarna de gelegenheid gehad had, zich op 'n geduchten tegenstand der Coeanhamas voor te bereiden, die herhaaldelijk zelven tot den aanval overgingen, werd nu onlangs het bericht ontvangen van een geslaagde overvalling eener portugeesche afdeeling door de Coeanhamas, waardoor de expeditionnaire colonne genoodzaakt was, de Coenini weder over te steken.

Naar men wil zou de portugeesche regeering thans besloten hebben tot het uitzenden eener 5000 man sterke expeditie. Voordat deze troepenmacht in Angola kan zijn aangekomen, zal echter het tijdstip zijn aangebroken, waarop de operatiën moeten worden gestaakt, zoodat het zeer de vraag is, of het mogelijk zal wezen om binnen den gewenschten tijd den indruk van het geleden échec uit te wisschen.

Deze indruk zal zich ver over de grenzen van Angola doen gevoelen en niet in de laatste plaats onder de duitsche Ovambos van Zuidwest-Afrika, die zich geen illusie maken over de gevoelens hunner heerschers en volkomen overtuigd zijn, dat zoodra dezen met Hereros, Witboois en anderen zullen hebben afgerekend, aan hen de beurt is, om de kracht der duitsche wapens te voelen. De overwinning hunner stamgenooten op de, als dapper bekend staande portugeesche troepen, zal hun wellicht den moed geven om niet het, voor de Duitschers geschikte oogenblik der eindelijke afrekening af te wachten, maar nu reeds den dans te beginnen.

Het gaat daar spannen in Zuid-Afrika: de naweeën van den mijn-oorlog, die de toekomst van dat, door klimaat en schaarschte der inheemsche bevolking voor de expansie van het blanke ras als aangewezen gebied in de waagschaal stellen.

De uitkomst is onzes inziens niet twijfelachtig, maar waar eens de mogelijkheid bestond op een vreedzaam samengaan van blank en zwart, waarvoor ruimte in overvloed aanwezig is, heeft de, door kortzichtige engelsche staatslieden ten eigen bate ontketende rassenhaat aan die mogelijkheid wellicht voor goed een einde gemaakt, en zal het daar ginds hard tegen hard gaan, blank tegen zwart — poor niggers.

Het bestuur der duitsche koloniën. De heer Julius Papendieck, doctor in de rechten, stelt in de jongste *Deutsche Kolonial Zeitung* de vraag, of men handelslieden als ambtenaren naar de koloniën zal zenden.

„Het is opvallend, schrijft hij, dat de belangstelling in onze koloniën in de drie Hanze-steden zoo gering is. Nog voor weinige jaren stond die belangstelling nagenoeg onder nul. Hieraan draagt niet de geringe materieele uitkomst voor den handel schuld. Integendeel hebben de kooplieden van Bremen en Hamburg bijna altijd succes gehad van hunne ondernemingen. In het bijzonder hebben die van Bremen in West-Afrika en die van Hamburg in de Zuidzee sedert eenige jaren heel goede zaken gemaakt.

Op de vraag, waarom de kooplieden van Bremen en Hamburg slechts weinig vertrouwen stellen in de ontwikkeling der duitsche koloniën, krijgt men van dezen bijna altijd tot antwoord, dat er van geen goede ontwikkeling sprake kan zijn bij een bestuur, zooals dat bij ons in de koloniën wordt aangetroffen.

Zoolang uitsluitend officieren en assessors aan het hoofd van het bestuur staan, en de vloed van wetten en verordeningen van dag tot dag aangroeit, zou van onze koloniën niets terecht komen. De koopman gaat liever in een engelsche of hollandsche kolonie; daar wordt verstandig geregeerd, daar voelt hij zich op zijn gemak en kan rustig zijn geld verdienen. Zulk een opvatting heerscht in Bremen en Hamburg algemeen. Waar rook is, is ook vuur.

Zonder eenigen twijfel steekt er veel waars in, dat het bestuur onzer koloniën te wenschen overlaat. Het komt dus den, in zijn vaderland en in de engelsche of hollandsche koloniën aan meerdere vrijheid gewenden koopman onhoudbaar voor.”

De duitsche regeering heeft ook wel ingezien, dat de eenzijdige ontwikkeling der elementen, waaruit zij hare koloniale ambtenaren kiest, niet bevorderlijk is aan den goeden gang van zaken.

Om hieraan eenigermate tegemoet te komen, heeft zij assessors, die zich aan den kolonialen dienst wilden wijden, naar de Hanze-steden gezonden, om daar bij de handelskamer, in een bankinstelling of groot magazijn gedurende een half jaar tot een jaar werkzaam te zijn.

„Iedere koopman”, schrijft de heer Papendieck, zal zonder meer toegeven, dat deze maatregel geheel verkeerd was. Een jurist, die een half jaar in een handelszaak werkzaam is, kan slechts weinig leeren, wijl hij van den eigenlijken gang van zaken weinig of in het geheel niets te zien krijgt.”

De schrijver komt dan tot de conclusie, dat het zeer gewenscht is, dat de algemeene kennis, die een koopman zich in den vreemde eigen maakt, meer dan tot dusverre het geval is, den duitschen koloniën ten goede kome.

„Men probeere het eens, schrijft hij, met den een of anderen jongen koopman. Berouw zal men er niet van hebben, en het vertrouwen van uitgebreide kringen in het bestuur onzer koloniën, zal daardoor worden verkregen.”

Katoen in West-Indië. Langzaam aan, raadt de heer Treub in onze Oost. Toch vooral geen overijling, maant de heer van Hall in onze West. En intusschen gaat men op de engelsch-westindische eilanden onverdroten voort met uitbreiding c. q. invoering der katoen-cultuur.

In eene, onlangs door de Kamer van koophandel te Liverpool gehouden vergadering deelde de directeur van den landbouw in West-Indië, sir Daniel Morris, mede, dat in dit jaar 3200 hectaren met katoen beplant zijn. Niettegenstaande de minderwaardigheid van het, ten vorigen jare gebruikte zaad, werden toch goede prijzen gemaakt, voor katoen van Barbados, wat de betere qualiteiten betreft afwisselend van 15 tot 18 pence (75 tot 90 cents) per pond. Voor de eerstvolgende jaren zou men op aanvoeren van 20000 tot 50000 balen uit West-Indië kunnen rekenen.

Boekbespreking.

Opnieuw heeft de heer G. ROESSINGH VAN ITERSON eene brochure in het licht geven, het onderwerp betreffende, waarover hij sedert jaren heeft gepredikt **„Eenige onrustbarende feiten,** is de titel van het 9e nummer in de serie: **Waar vele millioenen reeds gebleven zijn? En waar vele millioenen nog zullen blijven?”**

Volgens den schrijver heeft ook de zending van den heer DE MEESTER, als Vice-President van den Raad van Indie, tot geen verbetering geleid. Het door dezen ingevoerde kasboek heeft b. v. de belangrijke verduistering van gelden uit 's lands kas te Djocjocarta niet kunnen beletten, die over een groot tijdperk liep en eerst het vorig jaar, op vermoeden van den Resident werd ontdekt. Had men mijne voorstellen ter verbetering der financieele boekhouding en contrôle aangenomen, zegt de heer v. I., dan zou 's lands kas veel minder aan aftapping door ontrouwe ambtenaren blootstaan en de gewezen secretarissen van Djocdjaocarta van Amerom en de Bie, zouden niet belast zijn geworden met de terugbetaling van f 18000 en f 25000, zooals dit thans is geschied.

Uit het in 't licht geven dezer nieuwe brochure blijkt, dat de schrijver hoop blijft voeden eindelijk gehoord te worden. Het eenige middel tot eene afdoende verbetering der Indische financieele regelingen, is, naar zijn idee: de benoeming eener commissie van beproefde financie-ambtenaren in Europa.

Eene voor den lezer zeer duidelijk „korte omschrijving van den inhoud” der brochure maakt het lezen en resumeeren gemakkelijk.

Nu de Indische begrooting voor 1905 bij de Tweede Kamer in behandeling is, zal ze zeker de aandacht trekken.

In een naschrift wordt gewezen op het onlangs ongevraagd gegeven ontslag aan den assistent-resident P. T. F. VAN HEUTSZ en dit in verband gebracht met het in Indie ook op den schrijver zelf toegepaste stelsel om hen, die men voor den gewonen sleur van zaken lastig vindt, ongevraagd en terwijl ze nog in den kracht van 't leven zijn, te pensionneeren. Dit voor den vooruitgang in de Kolonien schadelijk systeem zal eerst dan hebben uitgediend, als volgens het voorgeschrevene bij art. 49 van het Regeeringsreglement: het ontslag van de Indisch-ambtenaren bij de wet zal zijn geregeld.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië no. 20.

Vaderlandsliefde en geschiedschrijving door Dr. R. Broesma. — Jozà Srogl (met portret) door J. F. H. van de Wall. — Het veertigjarig jubileum van den Regent van Tjiandjoer (met afbeeldingen). — De indische woorden, en de hollandsche Lexicographie door F. P. H. Prick van Wely (slot). — Van twee jonge harten (bekroonde prijsvraag-inzending), door mevr. C. van Bruggen. — De Balrecruut door Creusesol.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Oct. 1904.

Iets over Mentawei, IV, door J. S. de H. (met afbeeldingen).

Indisch Militair Tijdschrift 1904 no. 9.

Over bevordering van officieren bij de Nederlandsch-Indische landmacht, door C. S. — Eenige aanteekeningen op het exercitiereglement der infanterie (1902), door V. — Waterdicht grijs keperlaken, door J. H. A. van de Water. — Welke is de *eenige* weg tot algeheele onderwerping van de Boven-Doessoen? door C. F. H. Dumont (met plaat). — De Russisch-Japansche oorlog, door J. M. Baretta (vervolg). — Over de infanterie-schietopleiding, door d. G. — Naar aanleiding der debatten over de gemengde compagnie in de Indische krijgskundige vereeniging, door H. C. Kerkkamp (slot), met naschrift van S. H. Schutstal van Woudenberg. — Voorlezing van krijgsartikelen, door d. G. — Naschrift over „Legeradministratie” voorkomende in No. 8 van dezen jaargang, door Criticus. — Voor de practijk. — Varia. — enz.

De Indische Mercuur 18 Oct. 1904 No. 42.

De Chemie der Zuckerarten, door v. d. W. — Koloniaal Museum. — Rapport van den directeur van 's Lands Plantentuin betreffende de katoen cultuur in Ned.-Indië. — Kina en Kinine. — Geneeskrachtige planten uit de tropen, door Dr. C. L. van der Burg. — De organisatie der arbeidsinspectie op Sumatra's Oostkust. — Behen-olie. — Een engelsch pleidooi voor de noodzakelijkheid van houtvesters in de Nederlandsche Buitenbezittingen. — Uit consulaire Verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. enz.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.s. „Koningin Regentes” vertrokken van Batavia den 15en September 1904 en aangekomen te Genua den 11en October 1904.

Te Genua hebben zich ontscheept:

P. H. F. Ockers. L. C. H. Derx en echtg., Jongeh. J. A. E. Erkelens, J. Kempen en kind, Mevrouw de Wed. E. Reynst, J. Sieburgh en echgt., C. M. Pompe echtg. en 3 kind., C. J. Laseur echtg. en 2 kind., A. de Jong en echtg., J. Alvarez Correa, C. Külsen echtg. en 1 kind, Mej. S. Baumgarten, H. G. M. Mathol de Jongh, J. H. Enlein en echtg., Dr. G. Hondius Boldingh en echtg., V. Deggeler, J. A. Niet echtg. en 2 kind., M. H. Dam, W. H. Dam, W. A. Beijer echt. en 3 kind., T. F. Goudschaal, B. Bernhard, L. M. Dielemans, G. C. van der Meer van Kuffeler, G. E. van Ledden Hulsebosch, T. C. Haazer, A. Touschik echt. en 3 dochters, H. Rijnhard.

Te Amsterdam zullen zich ontschepen :

H. Ekhart echtg. en 2 kind., P. H. Frölick, Mej. W. Schuurmans, J. J. Nater, C. J. Rippel, Mevrouw E. Jansen en kind, Th. M. J. Rombout, H. T. A. Benevens, H. M. troepen en schepelingen.

Telegrammen :

Madura van Amsterdam naar Batavia arriveerde 13/10 te Sabang.

„Rotterdam” vertrok 12/10 van New-York naar Rotterdam.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende
wonende te wenscht
donateur-trice / lid te worden der Vereeniging **„Oost en West"**
tegen een jaarlijksche contributie van f
den 190
Straat of gracht: Handteekening:

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-Gravenhage.
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Comm. den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Vijf geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een ... houden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben ... gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseerder.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mee naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van een zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani